

OHK - Geografija
Per III
B 21
GEOGR. OBZORNIK
/2001 1

UNIVERZA V LJUBLJANI - FF

91

49600006733,1

COBISS ®

LETO 2001 LETNIK 48

GEOGRAFSKI OBZORNIK

1

GEOGRAFSKI OBZORNIK**Strokovna revija za popularizacijo geografije**

Založnik

Zveza geografskih
društev Slovenije

Naslov

Aškerčeva 2
1000 Ljubljana
Slovenija

Glavni, odgovorni in tehnični urednik

Dejan Cigale

Uredniški odbor

Valentina Brečko, Karmen Cunder, Drago Kladnik,
Miha Pavšek, Tatjana Resnik Planinc, Maja Topole, Ana Vovk Korže

Upravnik

Damir Josipovič

Prelom

SYNCOMP

Tiskar

Collegium Graphicum

Izhajanje

Četrtno

Finančna podpora

Ministrstvo za
šolstvo in šport

Cena

510,00 SIT

Žiro račun

APP

50100-678-44109

GEOGRAPHIC HORIZON**Professional Review for Popularization of Geography**Association of the Geographical
Societies of Slovenia

Publisher

Aškerčeva 2
1000 Ljubljana
Slovenia

Address

Chief, Responsible and Technical Editor

Editorial Board

Administrator

Typesetting

Printer

Frequency

Financial Support

Price

Bank Account

Nova Ljubljanska banka
50100-620-133 7383-20885/0**STROKOVNI ČLANKI**

3

PROFESSIONAL ARTICLES

Ana Vovk Korže

Malta – ostanek kopenskega mostu 3 Malta – the remain of continental bridge
med Evropo in Afriko between Europe and Africa

Jasmina Bedrač

Bangalore – indijski Silicon Valley 9 Bangalore – the Silicon Valley of India

Boštjan Gradišar

Jordanija – biser Bližnjega vzhoda 15 Jordan – the pearl of the Near East

Božidar Žibret

Vinogradništvo v Šmarsko-Virštanjskem okolišu glede na 21 Viniculture in the Šmarje-Virštanj area with respect
podnebne in morfometrijske prvine to climatic and morphometric elements

Jurij Senegačnik

Primerjava nekaterih elementov zunanje strukture 24 The comparison of some elements of the outer structure
geografskih učbenikov v različnih evropskih državah of geography textbooks in different European countries**DOGODKI, OCENE, DRUŠTVA**

29

EVENTS, REVIEWS, SOCIETIES

Vsak avtor je v celoti odgovoren za prispevek.

Each author is fully responsible for the task.

NASLOVNICA**FRONT PAGE**

Turizem je ena najpomembnejših gospodarskih dejavnosti Jordanije. Ena glavnih turističnih privlačnosti v državi je Petra, nekoč glavno mesto države Nabatejcev (foto: Matej Gabrovec).

Tourism is one of the most important economic activities in Jordan. One of country's main tourist attractions is Petra, once the capital of the state of the Nabataeans (photo: Matej Gabrovec).

MALTA – OSTANEK KOPENSKEGA MOSTU MED EVROPO IN AFRIKO

Ana Vovk Korže

UDK: 908(458.2)

COBISS: 1.04

IZVLEČEK

Malta – ostanek kopenskega mostu med Evropo in Afriko

Malta je južni košček Evrope, ki močno diši po Afriki, in je zaradi pomembne lege sredi Sredozemskega morja že tisočletja izpostavljen različnim vplivom. V preteklosti so na otočju pustili sledove Feničani, Kartażani, Rimljani in Arabci, v 20. stoletju pa še Francozi in Britanci. Bogastvo Malte so slavna preteklost, vroče sonce in dokaj čisto morje, ki se dotika kopnega s strmimi in razgibanimi obalami. Te danosti privabljajo številne turiste.

KLJUČNE BESEDE

Malta, Sredozemlje, zgodovina, turizem

ABSTRACT

Malta – the remain of continental bridge between Europe and Africa

Malta, a southern part of Europe closely related to Africa, has been, due to its important position in the midst of the Mediterranean, exposed to most diverse influences for millennia. The traces of the past were left on these islands by Phoenicians, Carthaginians, Romans and Arabs, and in the 20th century, even by French and British people. The famous past, hot sun and rather clean sea touching the land on steep and agitated shores are the riches of Malta which attract numerous tourist.

KEY WORDS

Malta, Mediterranean, history, tourism

AVTORICA

Ana Vovk Korže

Naziv: doc. dr., prof. geografije in zgodovine

Naslov: Oddelek za geografijo, Pedagoška fakulteta, Koroška c. 160, 2000 Maribor

Telefon: +386 (0)2 22 93 647

Faks: +386 (0)2 218 180

E-pošta: ana.vovk@uni-mb.si

Osamljeni otoki sredi Sredozemskega morja.

Pogled na karto (8) razkrije osamljeno lego malteškega otočja med Afriko in Evropo. Malteško otočje leži 90 km južno od Sicilije, 290 km severno od afriškega kontinenta, 1830 km vzhodno od Gibraltarja in 1500 km zahodno od Aleksandrije. Lega sredi Sredozemskega morja je odločilna za vremensko stabilno in dolgo poletno sezono, kar je za turistične dejavnosti ob obalah otokov najpomembnejše. Geografska lega pa je odločilno vplivala na raznoliko zgodovino tega skromnega otoka.

Otoška skupina sestoji iz naseljenih otokov Malta, Gozo in Comino in iz majhnih, nenaseljenih otokov Cominotto, Fifla in St. Pauls. Površina vseh otokov meri 316 km². Največji je otok Malta z 246 km², sledi Gozo s 67 km² in na Comino odpade le 2,6 km². Najdaljša razdalja na otoku Malta od severozahoda do jugovzhoda je 27 km, na najširšem delu pa meri 14,5 km. Otoka Gozo in Comino sta precej manjša. Gozo ima premer po širini 7 km in dolžini 14 km (1). Kratke razdalje omogočajo, da lahko otoke prevozimo z avtom v dobri uri.

Nenaseljeni otočki so vrhovi potopljenega kopnega, ki je v času ledene dobe povezovalo Sicilijo z Afriko. Hrbiti otokov, zgrajeni pretežno iz apnencev, se dvigajo nad 250 m nadmorske višine (najvišji vrh Ta Dmejrek je visok 253 m), sicer pa so za otoke značilni nizki griči s terasami, na katerih so majhna polja. Na zahodu največjega otoka Malta je »visoka« planota, ki nudi lep razgled na vse strani. Obale otoka Malta so dolge 136 km, Goza pa 43 km. Zanje so značilni številni skalni zalivi, peščene plaže in delno naravna pristanišča.

Kraška pokrajina je skoraj brez stalno tekočih voda, tudi izvirov sladke vode je zelo malo, zato dobivajo pitno vodo z razsoljevanjem morske vode. Vodna oskrba velikih turističnih centrov je odšev vloženega truda in želje po razvoju turizma. Pomanjkanje vode pa odločilno vpliva tudi na razprostranjenost kmetijskih površin. Ravnice so le vzdolž občasno tekočih rek, na njih pa so intenzivno obdelane njive, ki jih umetno namakajo, glavna pridelka pa sta sadje in zelenjava. Toda zaradi pomanj-

Slika 1: Litosoli so zelo plitve prsti, ki jih občasno prekinja živa skala. Pedogeneza je počasna zaradi majhne količine padavin in skromne vegetacijske odeje (foto: Ana Vovk Korže).

kanja rodovitne zemlje domača kmetijska pridelava ne zadošča porabi.

Na pobočjih so skromne površnice za njih pridobili tako, da so pobirali »rastoče« kame in ga zlagali ob robovih, kar poznamo tudi na slovenskem Krasu. S tem so zmanjšali moč vetra in preprečili odnašanje prsti, kar je omogočilo razvoj debelejšega sloja prepereline. Zaradi prisotnosti železovih oksidov, ki se sproščajo pri topljenju apnenca, so prsti rdečkasto rjave barve. Prevladujejo litosoli, rendzine, jerovice in manj rjave pokarbonatne prsti.

Pokrajina je zelena le pozimi. Kamen je simbol Malte, kajti večina površja je skalnoga. Apnenčaste planote so porasle z borno sušnoljubno vegetacijo. Med najbolj pogostimi rastlinami so opuncije, agave, oleandri in brogovite. Malta ima mediteransko podnebje z vročimi in suhimi poletji in milimi ter deževnimi zimami, torej le z dvema letnima časoma, saj leži 35,5 stopinj severno od ekvatorja. Mal-

teško otočje ne pozna mrzlih in močnih vetrov, snega, mraza in megle. Dežuje od septembra do aprila, le redko tudi poleti, vendar pade izredno malo padavin. Letno dobi Malta le 570 mm padavin, sončno obsevanje pa znaša več kot 6 ur dnevno, poleti več kot 10 ur. Povprečna zimska temperatura (november–april) je okoli 14 °C, poletna (maj–oktober) pa nad 32 °C. Najbolj vroče je od junija do avgusta, ko se dnevne maksimalne temperature dvignejo do 40 °C, zato ob 14. uri večinoma zaprejo trgovine in urade in počivajo. Poletna vročina je znosna zaradi hladnejšega morja, od koder piha rahel veter in blaži vročino.

Zimzelena subtropska vegetacija se je prilagodila na visoke maksimalne temperature, ki julija in avgusta presegajo v povprečju 30 °C.

Iz preglednice je razviden višek padavin v pozni jeseni ter pozimi, v poletnih mesecih pa pade le dobra desetina vseh letnih padavin. Povprečne maksimalne temperature polet-

nih mesecev so blizu 30 °C ali več, najhladnejša meseca pa sta februar in januar. Povprečne temperature morske vode le v avgustu in septembru presegajo 25 °C.

Preglednica 1: Mesečna povprečja na Malti za množino padavin, maksimalne in minimalne temperature zraka in povprečne mesečne temperature morja.

Meseci	Padavine (mm)	Maks. T (°C)	Min. T (°C)	Temp. morja (°C)
Januar	90,1	15,1	9,5	14,5
Februar	60,8	15,3	9,3	14,5
Marec	44,7	16,5	10,2	14,5
April	24,0	18,8	11,9	16,1
Maj	8,9	23,1	15,1	18,4
Junij	3,8	27,4	18,6	21,1
Julij	0,9	30,2	21,2	24,5
Avgust	8,8	30,6	21,8	25,6
September	40,4	27,8	20,4	25,0
Oktober	123,6	23,8	17,2	22,2
November	76,8	20,0	13,9	19,5
December	100,2	16,6	11,1	16,7

Vegetacija je po razprostranjenosti revna, saj jo mnogokje prekinja kamenje in skalovje. Tisočletno krčenje je povzročilo izginotje gozda. Britanci so v 19. stol. posekali več deset tisoč oljk, da bi na istih površinah gojili bombaž. Arabci so na Malti uvedli kolo za črpanje vode, ki je omogočalo umetno namakanje, vpeljali so gojenje bombaža, ki je bilo glavna gospodarska dejavnost do 20. stoletja. Gojili so tudi limone in fige. Ohranjeno slikovno gradivo priča, da je bilo otočje veliko bolj zeleno. Pokrajina naj bi bila celo tako zelena kot je danes na najbližjem otoku, na Siciliji.

Delčki preteklosti soustvarjajo sedanjost. Po ohranjenih pripovedih je okoli leta 6000 pr. n. št. (čas mlade kamene dobe, neolitika) ena od sicilijanskih kmečkih družin zapustila svoje stalno bivališče in se preselila na otoke južno od Sicilije. S seboj so vzeli domače živali, vreče semen in kamnito orodje. S priseljevanjem še drugih Sicilijancev pa so nastala prva majhna naselja na otoku. Novoselci so se na Sicilijo občasno še vračali, kajti potrebovali so železo, ki ga v novi deželi niso našli. Oto-

ki so bili takrat poraščeni z gozdom, prst je bila rodovitna, preživljali so se z lovom in ribolovom. Po 2000 letih od prve naselitve so na otok prijadrali novi naseljenci, ki so poznali že svinec. Zaradi suše, lakote, epidemij in državljanskih vojn naj bi prvi priseljenci izumrli. Verjetno je ljudstvo izumiralo počasi, domnevajo pa, da izčrpana prst ni omogočila zadovoljivega obnavljanja prebivalstva.

Medtem ko so bili staroselci miroljubni kmetovalci, so bili novi naseljenci vojaško usmerjeni. Uporabljali so puščice iz obsidiana in bronaste sekire, razen tega so skrbno izbirali mesta, kjer so si postavili naselja. Bili so pastirji in niso gradili templjev, kot njihovi predhodniki, temveč so stare templje uporabljali za pokopališča. Pokojnike so sežigali in njihov pepel hranili v ruševinah templjev. Od naselbin prvih priseljenecv ni ostalo prav nič.

Feničani so bili pomorsko ljudstvo iz vzhodne Sredozemlja. Na Malti so se ustavili okrog

Slika 2: Cvetovi hibiskusa poživljajo na sušo prilagojeno rastlinstvo (foto: A. Vovk Korže).

Slika 3: Opuncije rastejo kot živa meja med posameznimi parcelami. Ne le, da ozelenijo kamnito pokrajino, branijo tudi prst pred vetrovnim odnašanjem (foto: A. Vovk Korže).

leta 850 pr. n. št., kar so jim omogočila naravna пристanišča. Prav takšna, varna pristanišča so potrebovali. Ustavili so se na obalah, le redko so se naselili v notranjosti. Navezovali so stike z domačini in se z njimi pomešali. S procesom medsebojnega povezovanja, ki je trajal več stoletij, se je oblikovalo novo ljudstvo. Ostanke, ki pričajo o naseljenosti Feničanov tudi v notranjosti otočja, so našli v Rabatu in Valetu. Gojili so oljke in nadaljevali tekstilno tradicijo.

Tri punske vojne med Kartažani in Rimljani so trajale več kot 100 let. Takrat sta otoka Malta in Gozo postala del rimskega imperija in Malti je pripadla pomembna vloga pri nadziranju Sredozemlja. Rimljani so na Malti zgradili mesto Melita in otoku dali ime Malta. Mesto je bilo zgrajeno na ruševinah starejšega punskega naselja, kjer se danes nahaja mesto Rabat (Mdina), na Gozu pa mesto Victoria. Pri izkopavanju so našli malo ostankov, saj sta bili mesti od rimskih časov naprej stalno poseljeni, zato je mnogo mozaikov ostalo pod temelji današnjih hiš.

Kršćanstvo se je na Malti razširilo po letu 60, ko je sv. Pavel na poti v Rim doživel brodolom. Na Malti je ostal tri mesece in spreobrnil ljudstvo v krščanstvo. Ta vera je tudi danes najmočnejša na malteškem otočju. Na sv. Pavla spominjajo krajevna imena, kot sta St. Paulus Islands in St. Paulus Bay, kjer naj bi sveti Pavel ob prihodu pristal.

Malteško otočje so zasedli v 10. stol. Arabci, vendar posledice njihove zasedbe niso tako očitne kot v deželah severne Afrike. Zgodovinski viri kažejo, da se je tri četrtine Maltežanov izreklo za pripadnike islamske vere, toda le navidezno, kajti našli so samo ostanke ene mošeje.

Malteški vitezi. Najbolj je na življenje na otočju vplival malteški viteški red. Ne le, da so povsem spremenili mesto in zgradili mogočno trdnjavo v današnji Valetu, temveč so bili predstraža krščanstva proti osmanskemu cesarstvu.

Beli križ na črnih oblačilih je bil prvotno znak skupine, ki se je sama zavezala varovati bolne romarje v sveti deželi. Bili so znani negovalci v bolnišnici Sv. Ivana v Jeruzalemu in leta 1113 ustanovili svoj red. Čutili so se dolžne varovati romarje na poti k njihovem cilju, zato so se oborožili in imenovali vitezi. Po letu 1291 so jih osmanski Turki pregnali iz svete dežele in naselili so se na Rodusu. A tudi od tam so jih pregnali in šele čez sedem let popotovanja so dobili od cesarja Karla V. priložnost in se naselili na Malti. Leta 1530 so se naselili, misleč, da bodo tu samo začasno, saj so se želeli čimprej vrniti na Rodos. Ljudje so od vitezov pričakovali, da jih bodo zavarovali pred turškimi napadi. Gradili so obzidja okoli mest in se naseljevali le za njimi, kjer so se počutili varne in šele z zmanjšanjem nevarnosti napadov so se naselili tudi zunaj obzidij. Nekateri bogati Maltežani so zgradili svoje vile tudi daleč stran od mest. Valeta je glavno mesto republike Malte, je upravno in gospodarsko središče. V mestu, ki leži na majhnem polotoku, živi nekaj več kot 9000 ljudi. Živahno je v turistični sezoni, sicer se domačini iz Valeta izseljujejo. Balkoni in dekorirana izbočena okna so orientalska dediščina.

Zaradi strateške lege je bila Malta pomorska baza francoskega in britanskega imperija. Po prihodu Napoleona (1798) so Maltežani na pomoč poklicali angleško floto. Od sredine 19. stol. do 1964 so bili otoki kolonija Velike Britanije. V drugi polovici 19. stol. so doživeli hiter razcvet pomorske trgovine in postali zatočišče glavne flote britanske mornarice. Z odprtjem Sueškega kanala je Malta dobila osrednje

mesto v Sredozemlju. V drugi svetovni vojni so otok močno prizadeli bombni napadi, ki so uničili na tisoče hiš.

Neodvisnost je Malta dosegla 21. 9. 1964 znotraj Commonwealtha in se čez deset let proglasila za republiko. Danes si prizadeva za članstvo v EU s prilagajanjem evropskim zahtevam. Maltežani zagotovo brez tujih denarnih sredstev ne bi uspeli dvigniti življenjske ravni na stopnjo, kakršna je danes.

Maltežani so nasledniki priseljencev in osvajalcev. Na malteškem otočju je l. 1999 živel okrog 381.603 ljudi (2), toda v poletni sezoni se število podvoji. Po gostoti naseljenosti spada med gostejše naseljene države, saj na km² živi 1300 ljudi. Letna rast prebivalstva znaša 0,49 % (l. 1999), k temu prispeva 3,6 % naravni prirastek in 1,24 % migracije. Pričakovana življenjska doba je 77,7 let, in sicer za ženske 80,2 let in za moške 75,4 let. Starostna struktura kaže normalno porazdelitev po starostnih obdobjih, zanimivo pa je, da je v starosti

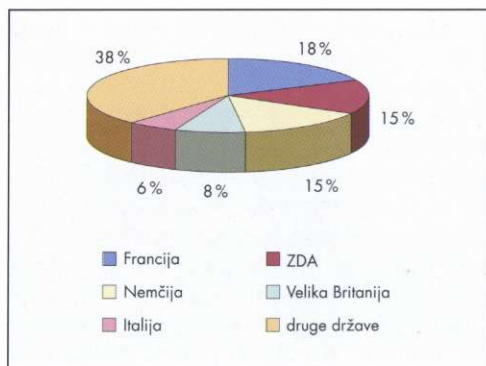
od 0 do 64 let več moških kot žensk in da se to razmerje spremeni v prid žensk šele po 65. letu (2).

Kot rezultat prebivalstvenega mešanja je iz semitskih, latinskih in rodsko-grških potez nastala mešanica, ki jo poosebljajo Maltežani s svojim značajem. Po naravi so zelo prilagodljivi. Govorijo malteški jezik, ki za nevajeno uho zveni kot arabščina. Toda to je le prvi občutek. Jezik je mešanica arabščine in italijanskih besed. Je semitskega izvora, kar se kaže v uporabi latinskih pismenk. Arabščina je dala malteškemu jeziku več svojih besed tudi zato, ker so številne sicilijanske besede prav tako arabskega izvora. Uradna jezika sta malteščina in angleščina, pogosto uporabljajo tudi italijanščino. Prebivalstvo je pretežno rimskokatoliške vere.

Temeljne gospodarske značilnosti Malte. Zanimivo je, da sta najpomembnejša naravna vira Malte kamen apnenec in sol, kar je posledica nastanka in sestave tega otočja sredi Sredozemskega morja ter dolgih vročih

Slika 4: Turistično najbolj obiskan otok Malta pritegne s svojo kulturno dediščino in naravnimi lepotami raznovrstne obiskovalce (foto: A. Vovk Korže).

Slika 5: Države, v katere Malta največ izvažja.

poletij. Prevladujoča apnenčasta sestava površja in zelo plitve prsti vplivajo na to, da na Malti pridelajo le 20 % hrane, ki je potrebujejo, ostalo uvažajo. Obdelovalnih površin je 38 %, od tega jih 3 % stalno umetno namakajo. Otočje ima tudi omejene vire pitne vode. Vedno več je pridobivajo s procesom desalinizacije. Nimajo domačih virov energije, razen sončne energije, ki pa je statistika ne prikazuje kot pomemben vir energije. Po podatkih za leto 1996 je znašala proizvodnja energije 1.425 bilijonov kWh, vso energijo so proizvedli doma (torej je nič ne uvozijo in nič izvozijo), po virih energije pa je na prvem mestu fosilno pridobljena energija (v termocentralah 100 %), drugim virom, kot so vodni, nuklearni in drugi pa ne pripisujejo vidnega deleža (2).

Po BDP spada Malta med manj premožne države EU. Leta 1998 je BDP znašal na prebivalca 13.000 \$, letna rast BDP pa 4 %. Po sektorjih ustvarja največji delež BDP turizem s storitvenimi dejavnostmi in sicer 71 %, industrija 26 % in kmetijstvo 3 %. Letna stopnja inflacije je 2,8 %. V javnih službah je zaposlenih 34 % zaposlenih, v drugih službah 32 %, v industriji in gradbeništvu 22 % ter v kmetijstvu le 2 %. Najpomembnejše panoge industrije so turistična, elektronska, gradnja in popravilo ladij, gradbeništvo, proizvodnja hrane in pijače, tekstilna, obutvena, oblačilna ter tobačna.

Med kmetijskimi proizvodi so iz Malte poznani paradižnik, cvetača, grozdje, pšenica, ječmen, krompir, citrusi, rezano cvetje, zeleni poper

in pa svinjina, mleko, perutnina in jajca. Gozdov na Malti ni.

Primerjava izvoza in uvoza pokaže, da je gospodarstvo precej odvisno od sodelovanja s tujimi državami, saj je uvoz večji od izvoza. Tako izvažajo le stroje in transportno opremo, uvažajo pa tudi stroje in transportno opremo ter industrijske izdelke, hrano in pijačo ter tobak.

Iz večjih evropskih držav in ZDA Malta tudi največ uvažja, tretjina uvoza pa odpade na druge države. Po podatkih Gospodarske zbornice Slovenije Malte ni med slovenskimi zunanjetrgovinskimi partnericami.

Več sto let je moralo miniti, da je otočje prenehalo biti odvisno od vojaških interesov, strateške lege in pomembnih posameznikov. Z željo, povezati se s svetom, razviti skrite potenciale in razkriti lepote nekdanjega kopenskega mostu med Afriko in Evropo, se gospodarstvo republike Malte približuje evropskemu. Številne novogradnje in posegi škodujejo izgledu pokrajine, ki jo le tu in tam še ni predrugačil človek.

1. Azzopardi A. E. 1995: *Malta und seine Inseln*. Plurigraf, Narni – Terni.
2. Central Intelligence Agency. *The World Factbook 2000*. Medmrežje: <http://www.odci.gov/cia/publications/factbook/mt.html>. 23. 7. 2000.
3. *Encarta World Atlas 98*. Microsoft Corporation.
4. *Gospodarska zbornica Slovenije, Statistični urad RS, Gospodarski kazalci*, avgust 2000.
5. *Malta 1994: Dežele in ljudje*. Mladinska knjiga. Ljubljana.
6. *Malta mit Gozo, 1995: Polyglott – Reiseführer*. Polyglott – Verlag. München.
7. *Malta Network Resources*. Medmrežje: <http://www.maltanetworkresources.com/malta.gif>. 23. 7. 2000.
8. *Svet v žepu, 1997. Malta*.

BANGALORE – INDIJSKI SILICON VALLEY

Jasmina Bedrač

UDK: 913(548.2 Bangalore)

COBISS: 1.04

IZVLEČEK

Bangalore – indijski Silicon Valley

Bangalore, glavno mesto indijske zvezne države Karnataka, zadnjih nekaj let doživlja bliskovit razvoj, ki je zlasti posledica sprejetja Informacijsko tehnološkega načrta leta 1997. Kljub razvoju pa Bangalore še vedno ostaja tipično indijsko mesto z naraščajočimi razlikami med bogatimi in revnimi.

KLJUČNE BESEDE

regionalna geografija, Indija, Bangalore

ABSTRACT

Bangalore – the Silicon Valley of India

Bangalore, the capital of Indian state Karnataka is experiencing in the last few years a quick development, which is mainly result of Information Technology Policy that was announced in the year 1997. In spite of this development, Bangalore remains typical Indian city with increasing differences between wealthy and poor people.

KEY WORDS

regional geography, India, Bangalore

AVTOR

Jasmina Bedrač

Naziv: profesor geografije in zgodovine

Naslov: Veljka Vlahoviča 53, 2000 Maribor, Slovenija

Telefon: +386 (0)2 47 12 802

E-pošta: jasminabedrac@hotmail.com

Bangalore, glavno mesto indijske zvezne države Karnataka, je svoje ime dobilo, kot pravi legenda, po kuhanem fižolu (»Benda Kaluru«), ki ga je tukaj živeča starka postregla lačnemu kralju v desetem stoletju. Sodeč po zgodovinskih dejstvih pa je današnje mesto Bangalore ustanovil leta 1537 plemenski poglavar Kempe Gowda. Od takrat je Bangalore zamenjal kar nekaj vladarjev; med najpomembnejšimi so bili mysorska dinastija Wodeyar, Haidar Ali, njegov sin Tipu Sultan, pa seveda tudi Britanci, ki so zapustili čudovite avenije, parke, cerkve, muzeje in vile. Najbolj mogočna ter razmeroma nova stavba (zgrajena leta 1954) pa je vsekar Vidhana Soudha, kjer je sedež sekretariata in državnega zakonodajnega zbora. Za Indije je ta zgradba v neodravidskem stilu pomembna ne samo zaradi svoje funkcije, pač pa tudi kot turistična atrakcija, ki razsvetljena ob nedeljah zvečer privabi številne radovedneže in občudovalce. Omembe vredne so tudi arhitekturne stvaritve, kot so Attara Kacheri, kjer ima svoj sedež državno sodišče, Vladni muzej, Državna centralna knjižnica ter Bangalorska palača, v kateri še sedaj bivajo potomci zadnjega mysorskega maharadže iz dinastije Wodeyar.

Rast števila prebivalstva sovпада z gospodarskim napredkom. Hitro rast je doživelo mesto v času po letu 1950, kar dokazuje tudi rast števila prebivalstva. Leta 1951 je štelo mesto 786.000 prebivalcev, leta 1981 2.922.000, leta 1991 že 4.130.000 prebivalcev, danes pa naj bi štelo mesto več kot 6 milijonov prebivalcev. V zadnjih dvajset letih pa je Bangalore postal eden od pglavitnih južnoindijskih industrijskih centrov z usnjarsko, kemično, telekomunikacijsko, letalsko, elektronsko in računalniško industrijo. K temu je seveda pripomogla napredna vlada zvezne države Karnataka, ki je kot prva država v Indiji leta 1997 objavila Informacijsko tehnološki načrt. Glavni cilji tega načrta so bili izkoreniniti revščino, nuditi večje možnosti za zaposlitev in enakovrednost ženskam, računalniško opismeniti otroke v osnovnih šolah, usmeriti mlade v študij računalništva, elektrotehnike in informatike, kar bi jim kasneje omogočilo večje možnosti za zaposlitev, vzpodbuditi poslovno sodelovanje z nean-

gleško govorečimi državami ter dati dominanten položaj Karnataki in Bangaloru v informacijski tehnologiji. Investitorjem so nudili odlične pogoje; poleg razmeroma poceni delovne sile z visokošolsko izobrazbo so jim bili na voljo raziskovalni inštituti, infrastrukturno popolnoma opremljeni informacijsko tehnološki parki in največje davčne olajšave v Indiji. Znotraj informacijske tehnologije je dosegla največje razsežnosti vsekakor softverska industrija. Najpomembnejša tovrstna podjetja, ki imajo sedež v tem mestu, so IMB, Novell, Microsoft, Oracle, Sybase, Hewlett-Packard, Siemens, Motorola, Compaq in Digital.

Kot kažejo podatki, se je načrt izkazal za uspešnega. V obdobju 1991–1992 je 13 softverskih podjetij ustvarilo 1,5 milijona ameriških dolarjev prihodka, v obdobju 1998–1999 je 271 podjetij ustvarilo že 875 milijonov, za obdobje 2002–2003 pa napovedujejo celo 2,5–3,0 milijard ameriških dolarjev prihodka.

Preglednica 1: Softverska podjetja in njihov prihodek od leta 1991 do 1999 (2).

Leto	Št. softverskih podjetij	Prihodek (v milijonih ameriških dolarjev)
1991–1992	13	1,5
1992–1993	29	5,15
1993–1994	53	22,5
1994–1995	79	50
1995–1996	125	120
1996–1997	163	245
1997–1998	207	500
1998–1999	271	875

Zaradi pozitivnih, pa tudi negativnih posledic (preobremenjenost infrastrukture, nekontrolirano širjenje mesta, ekološko obremenjevanje okolja), ki jih je prinesel razvoj informacijske tehnologije v Bangaloru, se je vlada Karnatake odločila, da vzpodbudi in usmeri razvoj informacijske tehnologije tudi v drugih mestih Karnatake. Kot najprivlačnejša in najprimernejša

Slika 1: Vidhana Soudha je bila leta 1954 zgrajena v neodravidskem stilu in je sedež sekretariata in državnega zakonodajnega zbora indijske zvezne države Karnatake (foto: Igor Barton).

izstopajo Mysore, Hubli, Mangalore in Manipal.

Da je Bangalore postal indijski Silicon Valley, ima levo zaslugo liberalno usmerjena vlada Karnatake, ne gre pa tudi zanemariti naravnogeografskih značilnosti samega mesta, zlasti podnebnih značilnosti.

Podnebje. Bangalore se nahaja v samem osrčju južnega dela Dekanske planote, natančneje povedano na karnataškem platoju, ki se rahlo nagiba proti vzhodu. Mesto se ponaša z zelo ugodno klimo štirih obdobji oziroma letnih časov. Obdobje suše z jasnim vremenom traja od decembra do februarja. V tem obdobju so temperature najnižje (januarja je srednja minimalna temperatura okrog 14°C), pade pa tudi najmanj padavin. Sušnemu obdobju sledi poletno obdobje od marca do maja, ko se pojavijo najvišje temperature, in sicer aprila (srednja maksimalna temperatura 33°C), pade pa tudi že nekaj več padavin. Temu obdobju sledi monsunsko obdobje (veter piha z jugozahoda) od junija do septembra s prevladujočo nizko oblačnostjo in temperaturami, ki se gibljejo okoli 18°C ter minimalnimi dnevnimi temperaturnimi amplitudami. Kljub temu, da je to deževno obdobje, pa pade največ padavin meseca oktobra, ki pa že sodi v postmonsunsko obdobje oziroma obdobje umikajočega se monsuna, ki v času oktobra in novembra piha s severovzhoda. V tem obdobju se pojavljata tudi jutranja rosa in megla, ki sta značilni tudi za obdobje suše. Ozračje tukaj ni ne vlažno in ne suho; najvišja relativna vlažnost je septembra (76 %), najnižja pa januarja (63 %). Mesto leži na nadmorski višini 949 m. Letno prejme 914 mm padavin, kar postaja ob naraščajoči potrebi po vodi za kmetijske, industrijske in gospodinjske namene vse večji problem. Je pa takšna klima, ki ne pozna ekstremov, nadvse ugodna za bivanje človeka, tudi belega človeka.

Ugodna klima in rdeča lateritna prst omogočata pašno živinorejo (drobnica in govedo) ter poljedelstvo (proso, sladkorni trs, betel, tobak, krompir, mango, papaja, grozdje, lubenice, banane, kokosovi orehi). Kljub 914 mm padavin, ki omogočajo rast tropskega listopadnega gozda, pa polja in nasade namakajo, in

Slika 2: Siemens je eno izmed najpomembnejših softverskih podjetij, ki ima svoj sedež na Mahatma Gandhi Roadu (foto: Igor Barton).

sicer iz vodnih zbiralnikov, saj tukaj ni na razpolago nobenih večjih tekočih ali stoječih voda.

Parki. Mesta Bangalore pa se ni po naključju prijel tudi ime »Mesto vrtov«. Obiskovalca prevzamejo slikoviti drevoredi, ki aprila zacvetijo v vsej svoji pisanosti, ter urejeni in negovani parki, za katere skrbi množica vrtnarjev. Najznamenitejši je vsekakor Lalbagh, ki ima za sabo že kar častitljivo zgodovino. V 18. stoletju ga je ustanovil Haidar Ali, njegov sin Tipu Sultan ga je razširil s številnimi novimi rastlinskimi vrstami, pripeljanimi iz Kabula, Mauritiusa, Perzije in Turčije. V njegovem času je bil park v lasti kraljeve družine in zaprt za javnost, proti koncu 18. stoletja, ko je park prešel v roke Britancev, so ga še dodatno razširili s sadnim drevjem, cvetočimi rastlinami, začimbami in celo z zelenjavo (zelje, cvetača, korenje, rabarbara, zelena, špinata, repa, redkev, zelena solata, sladkorna pesa). Z namenom, da bi čim bolj oskrbeli najboljčutljivejše rastline, so zgradili rast-

Slika 3: Skoraj ni je stvari, ki je ne bi bilo mogoče kupiti na indijski tržnici, tudi na City marketu (foto: Igor Barton).

Slika 4: Razvoj je mestu in srečnim posameznikom prinesel nesluteno bogastvo, ki se kaže tudi v sami arhitekturi (foto: Igor Barton).

Slika 5: Brezdomci so svoje zatočišče našli na nikogaršnji zemlji, kjer so si postavili nekakšne šotore, kjer živijo brez vodovoda, kanalizacije in elektrike (foto: Igor Barton).

linjak, ki naj bi služil tudi kot razstavni prostor. Po vrnitvi parka v indijske roke je za dobo dvajsetih let (1836–1856) nadzor nad parkom prevzela Agro-hortikultura zveza, nato pa je nadzor prevzela vlada. Park danes meri že okoli 100 hektarjev in ga vsakodnevno, še posebej ob koncih tedna ter ob praznikih obišče množica ljudi. Park je tudi priljubljena točka za družinske piknike, za katerimi pa nemalokrat ostane tudi kup smeti.

Ne tako priljubljen in tudi ne tako množično obiskan je *Cubbon park*, ki pa je prava oaza miru sredi prometnega kaosa. Zjutraj se v park podajo zlasti ljubitelji tišine, zelenja in jutranjega teka. Popoldne je park skorajda prazen, razen redkih sprehajalcev lahko srečaš le speče ljudi na klopih in potepuške pse. Sicer pa je bil ta park ustanovljen v 19. stoletju, ustanovil pa ga je kraljevi namestnik v Indiji, lord Cubbon, po katerem je park tudi dobil ime.

Tržnice. Zelene in pisane od cvetja ter sadja so tudi tržnice. Največja in tudi najcenejša

je tržnica z imenom *City market*, kjer se že od zgodnjega jutra preriva množica prodajalcev, kupcev ali pa le radovednežev. Še posebno pestre so vonjave, od sadno sladkih, ostrih vonjev začimb do vonjav po gnijoči zelenjavi, po krvi pravkar zaklanih kozličkov, jagenjčkov in piščancev ter po živalskih in človeških iztrebkih. Nekoliko čistejša je tržnica *Russel market* v samem središču mesta, kjer že za 20 rupij dobiš velik ananas ali kilogram banan ali pa šopek petnajstih vrtnic (1 rupija = 5 tolarjev). K temu pa sodi obvezno barantanje ter stokanje trgovca o njegovi številni družini, ki jo mora prehraniti in o dragi šolnini, ki jo plačuje otrokom. Dovolj vztrajni pa uspejo znižati ceno blaga za polovico ali pa še več.

Razlika med bogatimi in revnimi je videti nepremostljiva. Indijski Silicon Valley ali Mesto vrtov ali Bangalore, kot piše na zemljevidu, pa ostaja ob skokoviti rasti in hitrem razvoju še vedno tipično indijsko mesto, kjer se po tudi najbolj prometnih cestah brez-

Slika 6: Zapisan revščini (foto: Igor Barton).

skrbno sprehajajo svete krave. In prav te krave se prehranjujejo izključno z odpadki, žal pa niso edine. Kljub osupljivemu bogastvu, ki se kaže v razkošnih vilah in apartmajih, h katerim spadajo čistilke, vrtnarji, varnostniki in šoferji, pa te presune pogled na številne brezdomce, ki so svoje zatočišče našli v »šotorih« in barakah, postavljenih na nikogaršnji zemlji, brez vodovoda, kanalizacije in elektrike. Njihova kuhinja, kopalnica in pralnica, včasih pa tudi spalnica je velikokrat kar pločnik. Vladna pomoč in priložnostna dela velikokrat ne zadoščajo za preživetje, zato se ljudje, zlasti otroci in invalidi podajajo v beračenje, nemalokrat pa so v to prisiljeni in v ta namen tudi pohabljeni s strani staršev in skrbnikov. Srečuješ jih povsod, na ulicah, na tržnicah, pa tudi v avtobusih. In nesmiselno se je slepiti, da bo razvoj odpravil revščino in tudi beračenje. Razvoj bo le še v večji meri vplival na vse večji razkorak med bogatimi in tistimi, ki si bodo le s priberačenim denarjem lahko kupili prgišče riža.

1. Bangalore IT. The Official Website of the Department of Information Technology, Government of Karnataka. Medmrežje: http://www.bangaloreit.com/bangalore_parks.htm. 25. 10. 2000.
2. Bangalore IT. The Official Website of the Department of Information Technology, Government of Karnataka, India. Medmrežje: http://www.bangaloreit.com/karnataka_it/itindustry.htm. 25. 10. 2000.
3. Bangalore IT. The Official Website of the Department of Information Technology, Government of Karnataka, India. Medmrežje: <http://www.bangaloreit.com/Mahithi.htm>. 25. 10. 2000.
4. Bangalorennet.com. Your Complete Internet City Guide. System Solutions (Bangalore) Pvt Ltd. Medmrežje: <http://www.bangalorennet.com/culture/info.htm>. 25. 10. 2000.
5. India 2000. Research, Reference and Training Division. Publications Division. New Delhi, 2000.
6. India Handbook. Trade & Travel Handbooks. Trade & Travel Publications Ltd. Bath, 1995.
7. Oxford School Atlas. Oxford University Press. New Delhi, 2000.
8. Bangalorennet.com. Your Complete Internet City Guide. System Solutions (Bangalore) Pvt Ltd. Medmrežje: <http://www.bangalorennet.com/horticulture/history.htm>. 25. 10. 2000.
9. Bangalorennet.com. Your Complete Internet City Guide. System Solutions (Bangalore) Pvt Ltd. Medmrežje: <http://www.bangalorennet.com/horticulture/gardens.htm>. 25. 10. 2000.
10. Virtualbangalore.com. Multimedia Studio Limited. Medmrežje: <http://www.virtualbangalore.com/sightseeing/inBang.htm>. 25. 10. 2000.

JORDANIJA – BISER BLIŽNJEGA VZHODA

Boštjan Gradišar

UDK: 913(569.5)

COBISS: 1.04

IZVLEČEK

Jordanija – biser Bližnjega vzhoda

Jordanija je v večjem delu puščavska dežela, ki med arabskimi državami na Bližnjem vzhodu simbolizira politično stabilnost in predstavlja zgleden primer prehoda iz tradicionalnosti v sodobnost. Na njenih tleh so se v preteklosti razvile mogočne civilizacije, ki so obvladovale ne le jordanski, ampak tudi širši prostor in v njem pustile globoke sledove. V prihodnosti se bo še bolj oprijela turizma, za katerega je več kot dovolj temeljev, tako kulturno-zgodovinskih kot naravnih. Že zdaj je turistov iz različnih delov sveta iz leta v leto več.

KLJUČNE BESEDE

regionalna geografija, Jordanija, Bližnji vzhod, turistični tokovi, kulturni spomeniki

ABSTRACT

Jordan – the pearl of the Near East

A prevalingly desert country, Jordan symbolizes political stability among the countries of the Near East, representing an ideal example of transition from the traditional to contemporary way of life. On its territory, some mighty civilizations developed in the past that controlled not only the Jordan area but much larger areas and left deep traces in it. In the future, the country will further develop its tourism, for which there are sufficient bases there, so from the cultural-historical as the natural aspects. Even by now, the number of tourists from various parts of the world has been increasing from year to year.

KEY WORDS

regional geography, Jordan, Near East, tourist flows, cultural monuments

AVTOR

Boštjan Gradišar

Naziv: univerzitetni dipl. geograf in prof. zgodovine
Naslov: Center šolskih in obšolskih dejavnosti,
Dom Bohinj, Ribčev Laz 63, 4265 Bohinjsko jezero,
Slovenija

Telefon: +386 (0)4 572 41 40

Uvod. Jordanija je dežela bogate zgodovine in zanimive sedanosti. Njene glavne značilnosti so velika naravna nasprotja, družbena stabilnost, kulturna prepletenost in prijazni ljudje. V »nemirnih vodah« Bližnjega vzhoda je uspela ohraniti notranjo stabilnost in postala vzor sosednjim državam. V sodobni zgodovini Jordanije je sinonim za državo kralj Husein II., ki je v svoji 47 let dolgi vladavini uspel prepejlati državo prek vseh viharov dogodkov in jo preobraziti v sodobno državo z izoblikovano razvojno vizijo. Jordanija je edina arabska dežela, kjer iskanje nafte ni bilo uspešno. Edino omembe vredno naravno bogastvo so fosfati, katerih izkop se v zadnjih desetletjih močno povečuje.

Jordanija danes meri le 88.946 kvadratnih kilometrov. Na severu meji na Sirijo, na zahodu na tako imenovani Zahodni breg (Cisjordanija, ki je bila pred izraelsko okupacijo njen sestavni del) in Izrael, na jugu na Saudovo Arabijo in na vzhodu na Irak. Meje s Sirijo, Saudovo Arabijo in Irakom so bile načrtane po I. svetovni vojni, po razpadu Turškega cesarstva, meja z Izraelom pa zaradi izraelske okupacije Zahodnega brega še vedno ni določena.

Uradno ime države je Hašemitska kraljevina Jordanija, po državni ureditvi je ustavna dedna monarhija z dvodomnim parlamentom, ki se deli na osem provinc (Irbid, Al Balqā, Al Mafraq, Az Zarqā, Aman, Al Karak, Aj Tafilah in Maʿān).

V Akabskem zalivu ima Jordanija izhod na Rdeče morje, obalna črta meri le 27 kilometrov. Prvotno je imela Jordanija samo 15 kilometrov obale, vendar je leta 1965 kralj Husein Saudovi Arabiji odstopil 6000 km² jordanske puščave, v zameno pa dobil 12 kilometrov obale.

Zgodovinski pregled. Z osvojitvijo zahodne Azije je Aleksander Veliki (Arabci so ga imenovali Dhu Al Qarnian, kar v prevodu pomeni »tisti z dvema rogovoma«) na ozemlje zdajšnje Jordanije zanesel helenistični vpliv. Precejšnji del Bližnjega vzhoda je v tem času prevzel grški jezik in se razvijal pod vplivom grške kulture.

V tem obdobju je na ozemlju Jordanije imela pomembno vlogo tudi država Nabatejcev,

Preglednica 1: Primerjava Jordanije s sosednjimi državami (10).

država	površina (v km ²)	število prebivalcev (1994)	gostota poselitve	uradni jezik	glavno mesto	število prebivalcev
Jordanija	88.946	4,217.000	46	Arabski	Aman	1,580.000 (1995)
Sirija	185.180	14,171.000	77	Arabski	Damask	1,444.000 (1994)
Irak	438.317	19,951.000	46	Arabski	Bagdad	3,844.608 (1994)
Saudova Arabija	2,400.900	17,498.000	7	Arabski	Rijad	1,975.000 (1990)
Izrael	20.770	5,420.000	261	Novohebrejski Arabski	Jeruzalem	567.100 (1993)

ki se je razvijala med letoma 400 pred našim štetjem in 106 našega štetja. Veličastna civilizacija, ki se je razvijala predvsem s pomočjo trgovine, je imela središče v Petri.

Večino ozemlja nabatejske države si je leta 106 priključil Rimski imperij. Rimsko obdobje na ozemlju Jordanije je trajalo do leta 395, ko se začne bizantinsko obdobje. V času rimske nadvlade so nastala številna pomembna mesta, na primer Philadelphia (Aman), Gerasa (Jerash), Gadara (Umm Qais), Pella in Dion

(Irbid). Zaradi dobro razvitega cestnega omrežja je zacvetela živahna trgovina.

V času bizantinske nadvlade je trgovina z razširitvijo trgovskih poti na Daljni vzhod postala še bolj pomembna, napredovati je začelo tudi kmetijstvo. Po spreobrnitvi Konstantina I. se je krščanstvo začelo hitro širiti tudi proti vzhodu. Takrat so zrastle številne cerkve, danes znane po bogatih mozaikih.

V 7. stoletju je ozemlje prešlo pod arabski nadzor, ki je s posameznimi posledki (na pri-

Slika 1: Rimljani so na ozemlju današnje Jordanije zgradili številna mesta, med katerimi je najpomembnejša Gerasa oziroma Jerash (foto: Boštjan Gradišar).

mer med križarskimi vojnami) trajal vse do 16. stoletja, ko so na območje zdajšnje Jordanije prišli Turki. S prihodom Arabcev je prevladala muslimanska veroizpoved. Turško obdobje je trajalo več kot 400 let in se je končalo s turškim porazom v 1. svetovni vojni.

S propadom turškega cesarstva je začela nastajati sodobna Jordanija. Podobno kot druge naslednice turškega cesarstva je nastala po 1. svetovni vojni, ko sta se zmagoviti velesili Velika Britanija in Francija lotili upravnega preurejanja arabskega sveta. Transjordanija je samostojen emirat pod britanskim mandatom postala leta 1923, že dve leti prej pa je bilo dogovorjeno, da se na njenem ozemlju ne smejo naseljevati Judje. Leta 1925 so Transjordaniji priključili pristanišče Akabo, s čimer je emirat dobil izhod na morje. Velika Britanija je še naprej skrbela za njegovo zunanjo politiko, obrambo in finance.

Britanska mandatna vladavina se je končala 22. marca leta 1946 in 25. maja istega leta

je bil emir Abdulah proglašen za prvega kralja. Ime novonastale države Transjordanija se je uporabljalo do leta 1949, ko ga je zamenjalo ime Jordanija. Kljub neodvisnosti so britanske čete ostale v državi in se dokončno umaknile šele leta 1957. Leta 1949 je Jordanija zasedla in si leta 1950 priključila Zahodni breg, imenovan tudi Cisjordanija. Izgubila ga je v šestdnevni vojni z Izraelom leta 1967 in od takrat je ozemlje Jordanije spet omejeno na nekdanjo Transjordanijo.

Sodobno zgodovino Jordanije je močno zaznamoval kralj Husein, ki je državo vodil med letoma 1952 in 1999. S politično karizmo in ugledom je državo uspešno vodil ter jo preobrazil v nekakšen most med tradicionalnim arabskim svetom ter razvitim Zahodom. Po njegovi smrti ga je nasledil sin Abdulah, pred katerim so številni izzivi sodobnega sveta. Med političnimi izzivi sta v ospredju prizadevanje za ureditev palestinskega problema in odnosi s sosednjim Izraelom.

Slika 2: Mrtvo morje je najnižja točka na svetu, saj leži približno 400 metrov pod gladino morja (foto: Boštjan Gradišar).

Naravne razmere. Najbolj izstopajoča naravnogeografska enota Jordanije je suha visoka planota, ki se razteza v smeri od severa proti jugu. Od Velikega tektonskega jarka na zahodu (od reke Jordan in Mrtvega morja) se postopoma dviga proti vzhodu, kjer se vzpne do nadmorske višine 900 metrov. Na njej je večina jordanskih večjih mest.

Na zahodu države je skrajni severni del Velikega tektonskega jarka, ki se širi po dolini reke Jordan in pod Mrtvim morjem ter se po Wadi Araba nadaljuje v Akabski zaliv. Dolina reke Jordan je na območju Galilejskega jezera 213 metrov pod morsko gladino, Mrtvo morje pa je z gladino, ki je 395 metrov pod gladino svetovnega morja, najnižja točka zemeljskega kopnega.

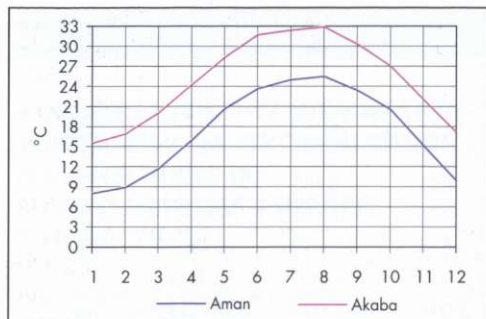
Visoka planota se na skrajnem vzhodu spusti v sušne ravnike Jordanske puščave, kjer Jordanija meji na Irak. Jordanska puščava je del Sirske in Velike Arabske puščave. Puščavski del zavzema dve tretjini ozemlja države.

Za podnebje Jordanije so značilne precejšnje razlike med zimo in poletjem. Poletja so suha in vroča, za turista včasih celo prevroča, zime pa so vlažne in hladne. V severnih delih države lahko tudi sneži. Najhladnejši mesec je januar, ko se lahko temperature spustijo pod ledišče. Povprečna zimska temperatura je $7,2^{\circ}\text{C}$. Temperature pozimi znižuje predvsem hladen veter. Takrat prevladujejo zahodni in jugozahodni vetrovi, poleti pa vzhodni vetrovi. Najtoplejši mesec je avgust, ko se lahko temperature v dolini reke Jordan vzpnejo celo do 50°C . Povprečna avgustovska temperatura v glavnem mestu Amanu je $25,6^{\circ}\text{C}$. Glavnina padavin se izcedi v zimskih mesecih. Na severozahodu države je povprečno do 660 mm padavin, v najbolj sušnih vzhodnih predelih pa jih je ponekod samo 125 mm.

Prebivalstvo. V Jordaniji živi več kot štiri milijone ljudi, ki pa so po pokrajini razporejeni zelo neenakomerno. Velika večina jih prebiva v severnem delu države, kjer so, z izje-

Slika 3: Wadi Rum ali Mesečeva dolina predstavlja izziv številnim avanturistom, saj množičnemu turizmu dolina še ni povsem odprla vrat (foto: Boštjan Gradišar).

Slika 4: Povprečne mesečne temperature v Amanu in Akabi (v °C) (5).

mo pristanišča Akabe, tudi vsa večja mesta. Daleč največje jordansko mesto je prestolnica Aman, kjer živi več kot milijon in pol ljudi.

Velika večina Jordancev je arabskega porekla, vendar to ne pomeni, da so vsi tudi muslimani. Arabce namreč združujeta jezik in iste kulturne tradicije. Naziv Arabec ne določa narodnosti ali celo vere. Tudi v Jordaniji je precej Arabcev kristjanov, v glavnem pripadnikov grške ortodoksne cerkve.

Arabskega porekla so tudi Palestinci, ki predstavljajo več kot polovico jordanskega prebivalstva. Jordanija je edina arabska država, ki je po ustanovitvi Izraela leta 1948 palestinskim beguncem podelila državljanstvo. Njihovo število se je še povečalo po letu 1967, ko je Jordanija izgubila Zahodni breg. Med lokalnim prebivalstvom in palestinskimi begunci v preteklosti ni bilo večjih konfliktov in mnogi Palestinci v jordanski državi zasedajo pomembne položaje. Manjšinsko prebivalstvo v Jordaniji sestavljajo Čerkezi, Čečeni in Armenci. Čerkeze so v drugi polovici 19. stoletja na območje današnje Jordanije naselili Turki.

Pomemben demografski, politični in vojaški dejavnik v Jordaniji so beduini, ki jih je nekaj več kot 40.000. Mnogi so se že ustalili in ne živijo več nomadskega življenja. Ker je bilo nekoč zanje poljedelstvo manj vredna gospodarska dejavnost, so se ukvarjali zgolj z živinorejo. Še vedno živijo v izrazitem patriarhalnem okolju, kjer je družina osrednja socialna kategorija.

Gospodarstvo. Hitrejši gospodarski razvoj države se je začel z industrializacijo na začet-

ku šestdesetih let 20. stoletja, ki jo je omogočila raznovrstna pomoč Združenih držav Amerike, Velike Britanije in arabskih držav, proizvajalk nafte. Šestdnevna vojna z Izraelom leta 1967 in Zalivska vojna med Iranom in Irakom v osemdesetih letih sta gospodarski razvoj Jordanije upočasnili. Posebno hud udarec je za gospodarstvo pomenila izguba Zahodnega brega.

Za kmetijsko rabo je primernih le 6 % ozemlja. Večina obdelovalnih zemljišč je na območju doline reke Jordan, kjer gojijo agrume, banane, olike, tobak, fižol, vinsko trto in še nekatere kulture. Z izgubo Zahodnega brega se je površina obdelovalnih zemljišč zmanjšala za polovico. Od leta 1986 skušajo povečati pridelavo in obseg obdelovalnih zemljišč z namakanjem, za kar uporabljajo predvsem talnico. Z namakanjem naj bi na severu na novo pridobili že okrog 20.000 ha obdelovalnih zemljišč. V sušnih predelih je še vedno v ospredju nomadska živinoreja, s katero se ukvarjajo beduini, ki se še niso ustalili. Redijo ovce, koze in kamele. Leta 1965 je kmetijstvo zaposlovalo 37 %, leta 1987 pa samo še 7 % aktivnega prebivalstva. Delež kmetijstva v BDP države je približno desetina.

Industrijo najdemo predvsem na severu države. Glavna industrijska območja se širijo med Amanom in Zargo. Najpomembnejše panoge so živilska, tekstilna, petrokemična in kemična industrija ter industrija gradbenega materiala, pomembno vlogo pa ima tudi predelava fosfatov. Tovarne so v lasti domačega in tujega kapitala.

Preglednica 2: Število turistov in dohodek od turizma v Jordaniji v letih 1992–1998 (4).

	Število turistov (v 1000)	Dohodek od turizma (v USD)
1992	669	547
1993	775	562
1994	858	581
1995	1074	661
1996	1103	743
1997	1127	774
1998	1256	853
indeks 98/92	188	156

Preglednica 3: Poreklo turistov, ki so obiskali Jordanijo v letih 1992–1998 (2).

	1994	1995	1996	1997	1998	indeks 98/94
Afrika	779	2300	2313	2338	2750	353
Severna Amerika	66.129	96.801	100.159	99.191	101.927	154
Južna Amerika	3749	6545	7801	8485	6685	178
Severovzhodna Azija	6308	6742	8275	7651	7677	122
Jugovzhodna Azija	14.608	25.993	25.617	25.923	13.151	90
Avstralija in Nova Zelandija	10.044	13.032	12.914	14.303	13.105	130
Evropa	202.943	355.575	373.016	365.036	338.706	167
Bližnji vzhod	553.050	566.561	572.657	604.101	772.427	140
skupaj	857.610	1,073.549	1,102.752	1,127.028	1,256.428	147

Jordanija velja za eno od najbolj privlačnih turističnih držav na območju Bližnjega vzhoda. Številni kulturnozgodovinski spomeniki in naravne znamenitosti iz leta v leto privabljajo več turistov, ne le iz sosednjih držav, ampak z vseh koncev sveta. Najpomembnejše turistične točke so Petra, Akaba s toplim Rdečim morjem, Aman, Jerash, Madaba, gora Nebo, Mrtvo morje in Karak. Med njimi ima osrednje mesto prestolnica nabatejske civilizacije Petra, kamor se zgrinja največja množica turistov. Za hiter razvoj turizma sta zaslužni tudi sodobni mednarodni letališči v Amanu in Akabi, od koder se turisti usmerjajo proti drugim, ne preveč oddaljenim turističnim točkam.

Število turistov se je močno povečalo v devetdesetih letih. Leta 1992 je Jordanijo obiskalo približno 670.000 turistov, leta 1998 pa jih je bilo že več kot 1,250.000. Z naraščanjem obiska se je seveda povečal tudi zaslužek, kar se pozna tudi v gradnji novih hotelskih in drugih bivalnih zmogljivosti. Novi hoteli so zrasli predvsem v Amanu in Akabi.

Največ turistov je iz bližnjih arabskih držav (največ iz Saudove Arabije in Kuvajta). Pomembno vlogo imajo tudi evropski turisti, med katerimi jih je največ iz razvitega zahodnega dela (Nemčija, Velika Britanija, Francija, Italija). Jordanijo obišče tudi precej turistov iz Severne Amerike, drugi deli sveta pa so le simbolično zastopani.

Glede na dosednji razvoj in stanje turizma je mogoče pričakovati, da se bo turizem razvijal tudi v prihodnje, še posebno zato, ker

Jordanija velja za eno od politično najbolj stabilnih držav na območju Bližnjega vzhoda in ima jasno opredeljeno gospodarsko vizijo.

1. Cambridgeov podatkovnik. DZS. Ljubljana, 1995.
2. The Hashemite Kingdom of Jordan. Ministry of Tourism & Antiquities. Medmrežje: http://www.mota.gov.jo/S_nationality.htm. 5. 10. 2000.
3. The Hashemite Kingdom of Jordan. Ministry of Tourism & Antiquities. Medmrežje: http://www.mota.gov.jo/S_Hotels.htm. 5. 10. 2000.
4. The Hashemite Kingdom of Jordan. Ministry of Tourism & Antiquities. Medmrežje: http://www.mota.gov.jo/S_Arrivals.htm. 5. 10. 2000.
5. The Hashemite Kingdom of Jordan. Ministry of Tourism & Antiquities. Medmrežje: <http://www.mota.gov.jo/cat1-02.htm>. 5. 10. 2000.
6. Khouri R.G., Carule F. 2000: Art and History of Jordan. Bonechi, Firenze.
7. Natek, K., Perko, D., Žalik Huzjan, M. 1993: Države sveta 1993. DZS. Ljubljana.
8. Tarawnek, A. 1996: Jordan, History culture traditions. MP Graphic Formula. Rim.
9. Tarrier, D. 2000: Art and History. Petra. Bonechi. Firenze.
10. Svet v žepu. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997.

VINOGRADNIŠTVO V ŠMARSKO – VIRŠTANJSKEM OKOLIŠU GLEDE NA KLIMATSKE IN MORFOMETRIJSKE PRVINE

Božidar Žibret

UDK: 911.2:634.8(497.4:11)
COBISS: 1.04

IZVLEČEK

Vinogradništvo v Šmarsko-Virštanjskem okolišu glede na podnebne in morfometrijske prvine
Virštanj leži v Podravski vinorodni deželi. Spada med zelo primerna območja za pridelovanje kakovostnih vin in ima več kot 80 % prvovrstnih vinogradniških leg. Na razširjenost vinogradov vpliva relativna nadmorska višina, saj so omejeni na termalni pas. Na razširjenost vinogradov vplivajo tudi minimalne temperature in z njimi povezani negativni vremenski pojavi (pozeba, megla). V katastrski občini Virštanj se je v obdobju 1824–1998 površina vinogradov močno zmanjšala zaradi trtne uši in deagrarizacije.

KLJUČNE BESEDE

vinogradništvo, Virštanj, Šmarsko-Virštanjski okoliš

ABSTRACT

Viniculture in the Šmarje-Virštanj area with respect to climatic and morphometric elements
Virštanj lies in the vinicultural region of Podravje. It ranks among very favourable areas for the production of quality wines and has over 80% of first-class vineyard positions. The spread of vineyards is influenced by the relative altitude, since they are limited to the thermal belt. The spread of vineyards is also conditioned by minimum temperatures and their related negative weather phenomena (frost, fog). In the cadastral commune of Virštanj the total area of vineyards radically decreased in the period between 1824 and 1998 because of the wine fretter and the abandoning of agrarian activities.

KEY WORDS

viniculture, Virštanj, Šmarje-Virštanj area

AVTOR:

Božidar Žibret

Naziv: prof. geografije in nemščine
Naslov: Hrušovje 2, 3225 Planina pri Sevnici
Telefon: +386 (0)3 577 17 81,
+386 (0)41 830 957
E-pošta: Bozo.Zibret@guest.arnes.si

V Sloveniji je vinogradništvo ena izmed glavnih kmetijskih panog. V primerjavi z drugimi je bilo zaradi posebnega načina obdelave ter ugodne cene grozdja in vina vedno v posebnem položaju. Nek anketirani kmetovalec je menil, da je vinogradništvo kljub naravnim in družbenim težavam vedno našlo svoj izhod in bo v Sloveniji med redkimi kmetijskimi panogami, ki bodo prebrodile težave ob vključevanju v Evropo. Vinogradništvo ima namreč tradicijo, ki je ne bodo spodkopali niti naravni niti družbeni problemi.

V članku želimo predstaviti Šmarsko-Virštanjski vinorodni okoliš od l. 1824 do danes. Zanimal nas je vpliv topoklimatskih elementov na razširjenost vinske trte v katastrski občini Virštanj in tudi v nekaterih bližnjih vinorodnih območjih (Javorje, Babna Gora, Babna Reka in Zibika). Želeli smo raziskati zlasti naslednje vidike:

- zvezo med tistimi morfometrijskimi prvinami, ki modificirajo podnebje (relativna višina, naklon, ekspozicija), in razširjenostjo vinogradov v Virštanju ter njegovi širši okolici;
- zvezo med izbranimi podnebnimi prvinami in razširjenostjo vinogradov;
- v katastrski občini Virštanj glede na kakovost leg analizirati spreminjanje površine vinogradov med letoma 1824 in 1998.

Za preučitev vpliva podnebja na razširjenost vinogradov je treba poznati naslednje prvine:

- optimalne in mejne podnebne razmere za uspevanje vinske trte po posameznih fenofazah (tako imenovane kardinalne vrednosti);
- dejanske podnebne razmere;
- tretja prvina, nujna za preučitev tega vpliva, je razširjenost vinske trte v pokrajini (7).

V poglavju o podnebnih značilnostih Šmarsko-Virštanjskega okoliša obravnavamo zveze med posameznimi podnebnimi prvinami in bioklimatskimi kazalci ter razširjenostjo vinogradov. Glede na to, da je mreža meteoroloških postaj na obravnavanem območju redka, analize podnebnih parametrov glede na naklon in ekspozicijo niso možne. Podatki meteoroloških postaj veljajo le za območje njihove lokacije. Vendar se v razgibanem svetu z različno rabo tal in pestro hidrografske mreže te značilnosti spreminjajo že na kratke razdalje, zato je

v ospredju analiza odnosov med podnebjem in relativno višino. Ker relativna višina pomembno vpliva na razširjenost vinogradov, je prek nje posredno izražena tudi zveza med podnebjem in razširjenostjo vinogradov v Šmarsko-Virštanjskem okolišu.

Pri izboru podnebnih prvin smo se oprli predvsem na njihovo pomembnost za uspevanje vinske trte in seveda na obstoječe podatke. Glede na to, da so vse meteorološke postaje navadne ali glavne, z običajnimi podnebnimi prvinami ni bilo večjih težav. Podnebnih podatkov, ki jih merijo ali opazujejo le na agrometeoroloških postajah (insolacija, talne temperature, slana), v analizi nismo mogli upoštevati.

V analizo smo vključili naslednje podnebne parametre:

- srednja mesečna temperatura zraka ob 7., 14. in 21. uri;
- srednja mesečna maksimalna in minimalna temperatura zraka;
- število dni z minimalno temperaturo pod 0 °C in z maksimalno temperaturo nad 30 °C;
- srednja mesečna relativna vlaga ob 7., 14. in 21. uri;
- srednja mesečna oblačnost (v desetinah);
- število jasnih dni ($N < 2/10$);
- število oblačnih dni ($N < 8/10$);
- mesečna višina padavin;
- potencialna evapotranspiracija (po Thornthwaitu);
- število dni z meglo in meglo z vidnim nebom.

Pri obdelavi digitalnega modela reliefa (DMR) smo za posamezna okna dobili raste za višinske pasove reliefa, naklone in ekspozicije. Nato smo s topografske karte v merilu 1 : 25.000 na prosojni papir prerisali vinograde. Za vsako okno smo vinograde prekrili z DMR, in sicer s kartami višinskih pasov reliefa, naklonov in ekspozicij. Tako smo lahko za vsako izrezano okno ugotovili, na katerih nadmorskih višinah, naklonih in ekspozicijah so vinogradi. Nato smo izračunali še relativne nadmorske višine njihove razprostranjenosti.

Za podrobnejšo analizo smo si izbrali katastrsko občino Virštanj. Zanimalo nas je tudi, kakšno je bilo stanje pred sto in več leti. Zato smo si pomagali s kartami zemljiškega katastra

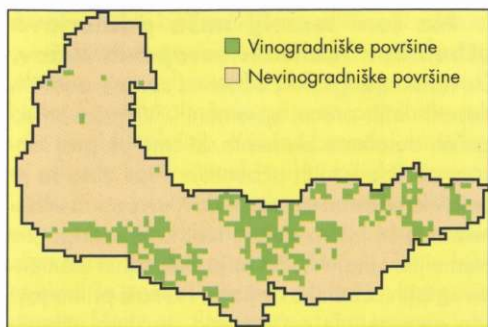
v merilu 1 : 2880 za leta 1824, 1941 in 1998. S pomočjo DMR-ja smo dobili odgovor, na katerih nadmorskih višinah, naklonih in ekspozicijah so vinogradi in na katerih druga zemljišča.

Morfometrijski elementi (in z njimi posredno povezane podnebne prvine) kažejo, da so vinogradi navezani na termalni pas, znotraj tega pa na njihovo razširjenost vplivajo tudi druge, nepodnebne prvine. V prvi vrsti na razširjenost vinogradov vpliva nadmorska višina. V 20. stoletju so se vinogradi umaknili z dolinskega dna. Na razširjenost vinogradov vpliva tudi nakloni površja. Za strojno obdelavo so ugodni blažji nagibi, z vidika kakovosti grozdja pa večji. Pomembno je, da sodobni kmetijski stroji lahko obvladujejo do 45° nagnjena pobočja. Nižje temperature v južnem delu Podravske vinorodne dežele je potrebno nadomestiti s pridelavo na pobočjih z večjim naklonom. V Virštanju je razmeroma skromen delež vinogradov na terasah. Sodobni trend v vinogradništvu je opuščanje terasiranih vinogradov in urejanje vinogradov v navpičnih vrstah.

V Virštanju je kar okrog 80 % prvovrstnih (J, JV in JZ) vinogradniških leg, kar še dodatno izboljšuje razmere za uspešen pridelek. Zanimivo je, da je več jugovzhodnih (30,6 %) kakor jugozahodnih (12,5 %) leg, kar je posledica tektonske usmerjenosti površja proti vzhodu.

Vpliv podnebnih prvin na razširjenost vinogradov je bilo zaradi redke mreže meteoroloških postaj težko ugotavljati. Dodatno smo vključili še relativno višino, ki neposredno vpliva na razširjenost vinogradov. Rezultati kažejo, da so za razširjenost vinogradov od meteoroloških prvin odločilni minimalne temperature oziroma nekateri negativni meteorološki pojavi (pozeba, megla) (6). Slana se pojavlja na okrog 300 do 350 m absolutne nadmorske višine in ne presega 100 m relativne višine. Kmetje, ki imajo vinograde nižje na pobočjih (od 20 do 30 m relativne višine), vsako drugo ali tretje leto pesti spomladanska pozeba, tiste, ki imajo vinograde na več kot 200 m relativne višine, pa pozeba ne prizadene.

Termalni pas pride do izraza zlasti v jutranjih urah ter v hladni polovici leta in zgodaj spomladi, ko so nizke temperature in v dolinah in

Slika 1: Razširjenost vinogradov leta 1998.

kotlinah nastane jedro hladnega zraka. Z naraščanjem relativne višine se kažejo največje stopnje povezanosti z minimalnimi temperaturami.

Najhujša zimska pozeba je bila v letih 1953, 1973/74 in 1984/85. V zimi 1984/85 je mrzel severni veter povzročil ogromno škodo pri najvišje ležečih vinogradih. V dolini je bila megla in je bilo zmanjšano radiacijsko ohlajevanje, zato so takrat vinogradi v nižjih legah ostali nepoškodovani.

Primerjava vinorodnih območij (Virštanj, Sveti Štefan, Babna Reka, Babna Gora, Tinsko, Javorje) je pokazala, da se vinogradi, ki se na določenem območju pojavljajo na višji nadmorski višini, tam pojavljajo tudi na bolj nagnjenih pobočjih, zato ima to območje več prvovrstnih leg. Z naraščanjem nadmorske višine se temperature znižujejo. Nižje temperature lahko nadomesti kakovostnejša lega, kar je pokazala tudi primerjava različnih vinorodnih območij.

Analiza spreminjanja površin vinogradov v katastrski občini Virštanj v letih 1824, 1941 in 1998 je pokazala, da se je površina med letoma 1824 in 1941 zmanjšala zaradi trtne uši, med letoma 1941 in 1998 pa predvsem zaradi deagrarizacije. Rezultati ankete so pokazali, da bi bilo nazadovanje vinogradov po 2. svetovni vojni še večje, če se ne bi pojavil nov dejavnik – vikendaštvo. Vinogradi so se krčili povsod, še najbolj pa v nižjih nadmorskih višinah. V višjih legah (od 400 do 500 m) se je njihova površina celo nekoliko povečala. Glede na naklon je opazno, da se je površina vinogradov na pobočjih z blažjim nagibom (do 20°) zaradi lažje strojne obdelave nekoliko poveča-

la, na večjih strminah pa se je močno zmanjšala. Glede na ekspozicijo nismo ugotovili nobene zakonitosti; površine vinogradov so se skrčile v vseh legah.

Analiza meritev in izločiti razvoja fenofaz vinske trte je pokazala, da za začetek določene fenofaze ni odločilna le temperatura, ampak tudi starost in vrsta vinske trte. Pri starejšem vinogradu se določena fenofaza začne prej.

Ugotovili smo, da podnebni dejavnik brez dvoma vpliva na razširjenost vinogradov, še zlasti na dejstvo, da so vinogradi skoraj brez izjeme v termalnem pasu. Ob njem je potrebno upoštevati še druge naravnogeografske in družbenogeografske dejavnike. Slednji so marsikje celo odločilni. Zanimivo bi bilo narediti podrobno analizo še za druge katastrske občine v okolici Virštanja in ugotoviti, zakaj so ponekod (na primer na območju Planine pri Sevnici) vinogradi popolnoma izginili.

1. Belec, B. 1984: *Vinogradništvo*. Zbornik Med Bočem in Bohorjem. Delavska univerza. Rogaška Slatina.
2. Doberšek, T. 1984: *Vinogradništvo*. Državna založba Slovenije. Ljubljana.
3. Temeljni topografski načrti 1 : 25.000, listi Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Senovo, Kozje. Geodetska uprava Šmarje pri Jelšah.
4. Temeljni topografski načrti 1 : 5000 in 1 : 2880 za katastrsko občino Virštanj. Geodetska uprava Šmarje pri Jelšah.
5. Zemljiški katastri za katastrsko občino Virštanj za leta 1824, 1941 in 1998. Geodetska uprava Šmarje pri Jelšah.
6. Zrnec, C., Turk, M., 1983: *Nevarnost pozebe in mraza*. Naravne nesreče v Sloveniji. SAZU. Ljubljana.
7. Žiberna, I. 1992: *Vpliv klime na rabo tal v severovzhodni Sloveniji s posebnim ozirom na vinsko trto na izbranih primerih*. Magistrska naloga. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Ljubljana.

PRIMERJAVA NEKATERIH ELEMENTOV ZUNANJE STRUKTURE GEOGRAFSKIH UČBENIKOV V RAZLIČNIH EVROPSKIH DRŽAVAH

Jurij Senegačnik

UDK: 371.67:91
COBISS: 1.04

IZVLEČEK

Primerjava nekaterih elementov zunanje strukture geografskih učbenikov v različnih evropskih državah

Primerjali smo 34 geografskih učbenikov iz 34 različnih evropskih držav. Pri tem smo se morali omejiti le na zunanjo strukturo učbenikov. Čeprav v Evropi ne obstaja enotne šole pisanja geografskih učbenikov, so se pokazali obrisi nekakšnih modelov koncipiranja učbenikov. V tujih učbenikih najdemo tudi rešitve, ki jih v slovenskih ne poznamo. Po drugi strani pa v nekaterih od njih ni elementov, ki se v Sloveniji zdijo nepogrešljivi.

KLJUČNE BESEDE

didaktika geografije, didaktika, učbeniki

ABSTRACT

The comparison of some elements of the outer structure of geography textbooks in different European countries

In the article 34 geography textbooks from 34 different European countries are compared. We limited ourselves on the outer structure of textbooks. Although there is no unified school of writing geography textbooks, we have perceived the outlines of some models of creating the textbooks. In some European textbooks we can find the solutions unknown in Slovene textbooks. On the other hand in some European textbooks some elements are missing which seem to be indispensable in Slovenia.

KEY WORDS

didactics of geography, didactics, textbooks

AVTOR

Jurij Senegačnik

Naziv: prof. geografije in dipl. etnolog

Naslov: Modrijan založba, d. o. o., Mestni trg 24,
1000 Ljubljana, Slovenija

Telefon: +386 (0)1 251 94 62

E-pošta: jure@modrijan.si

Na čem temelji naša primerjava učbenikov različnih evropskih držav.

Slovenski geografski učbeniki so se v zadnjih desetih letih precej spremenili. Vključevati so začeli določene elemente, ki smo jih prej lahko srečali le v tujih učbenikih. Prav zato se je pojavila potreba po primerjavi evropskih učbenikov, ki bi lahko služila tudi kot podlaga za utemeljitev (ne) vključevanja določenih elementov iz tujih učbenikov v naše. Pri naši primerjavi sem se omejil le na zunanjo strukturo učbenikov, saj je bilo to relativno lahko izvedljivo. Pri bolj poglobljeni raziskavi bi se moral seveda lotiti primerjave kakovosti besedil, ki so ključni element kakovosti posameznega učbenika. To pa je bilo že zaradi jezikovnega neznanja tolikih evropskih jezikov neizvedljivo. Čeprav je bila raziskava tako omejena, je dala zelo zanimive rezultate in porušila nekaj slovenskih stereotipnih predstav o »evropskih« učbenikih.

Pri primerjavi sem izhajal iz teoretičnih postavk slovenske in hrvaške literature, ki se ukvarja z didaktičnim oblikovanjem učbenikov (9, 14, 15, 17, 18). Po tej literaturi, ki je nekakšen izbor teoretičnih temeljev didaktičnega oblikovanja učbenikov pri nas, naj bi učbeniki imeli čim več od elementov, ki jih omenjam v nadaljevanju.

Vsak od njih naj bi se začel z uvodom, ki učenca seznani z učbenikom. Besedilo učbenika naj bi bilo razdeljeno na glavna poglavja, poglavja in podpoglavja. Ta so lahko razdeljena na več nivojev, oštevilčena ali neoštevilčena itd. Na koncu naj bi bilo neko sintezno poglavje.

Sámo besedilo učbenika naj bi bilo razdeljeno na osnovno besedilo in dodatne vsebine. Poleg čisto »razvedrilne« vloge je njihov namen poglobljanje znanja, boljša ponazoritev s konkretnimi primeri, lahko gre za »geografske eksperimente« ali prave »študije primerov«, ki nudijo gradivo za pri nas manj uveljavljene oblike dela v razredu ipd.

Obširnejše dodatne vsebine so lahko v dodatku na koncu učbenika ali v obliki »posebnih strani« znotraj ali na koncu posameznih poglavij. Med osnovnim besedilom ali na koncu učnih tem ali poglavij (lahko tudi na koncu »študij pri-

merov») naj bi bile naloge oz. aktivnosti za urjenje večšin in vprašanja za različne oblike utrjevanja, ponavljanja in preverjanja znanja. Naloge so lahko ločene od vprašanj, lahko pa se z njimi prepletajo. Ključne besede, novi pojmi ali celo ključni stavki naj bi bili poudarjeni s posebnim (običajno polkrepkim) tiskom. Novi pojmi so lahko zbrani v »slovarčku« na koncu učne teme, poglavja ali celo knjige. Temu lahko sledi še poseben indeks na koncu knjige in seznam literature. Posamezna učna tema je lahko zasnovana tako, da se v učbeniku izide na dve ali štiri strani. Posebni motivacijski »vložki« v obliki krajših besedil, fotografij ali vprašanj so lahko na začetku poglavij, ali celo na začetku vsake učne teme. Ravno tako ima lahko posamezno poglavje ali celo učna tema svoj krajši povzetek v obliki besedila, miselnega vzorca ipd. V podrobnostih bi pri nekaterih domačih, predvsem pa tujih učbenikih (zlasti britanskih, francoskih, španskih in portugalskih) našli še različne druge elemente, ki pa ne pomenijo pravzaprav nič drugega kot nadaljnjo razdelavo temeljev, ki izhajajo že iz naukov Komenskega. Nekateri učbeniki so lahko zasnovani kot »delovni učbeniki«. Pri nas jih pri geografiji ni, pač pa imamo delovne zvezke.

Nikjer v Evropi v učbenikih ni vseh naštetih elementov. Ponekod »shajajo« tudi brez nekaterih elementov (npr. nalog in vprašanj za ponavljanje), ki so v naših glavah (še) povsem nepogrešljivi.

Za primerjavo sem iz skoraj vsake evropske države vzel v roke primerek novejšega učbenika (izdanega po l. 1994). Skupno je bilo to 34 učbenikov iz 34 držav. Njihov izbor je na koncu prispevka. Izpadle so le Islandija, Moldavija in Grčija ter žepne državnice, pri katerih nisem uspel dobiti nobenega novejšega primerka.

Vsi učbeniki so bili izbrani naključno, oziroma zato, ker so bili sploh dosegljivi. Pomanjkljivost vzorčenja je bila tudi v tem, da se zaradi razpoložljivega gradiva nisem mogel ozirati na starostno stopnjo (dobra polovica bi nekako ustrezala naši osnovni šoli). Takšen način vzorčenja seveda ni najbolj reprezentativen, vendar bi rezultati ob hipotetičnem pregledu vseh

obstojećih učbenikov v Evropi verjetno ne bili bistveno drugačni.

Ali lahko v Evropi govorimo o različnih modelih koncipiranja učbenikov? Znotraj skoraj vsake evropske države najdemo več založb geografskih učbenikov. Njihovi pristopi se tako kot v Sloveniji v podrobnostih razlikujejo, razlike pa najdemo tudi znotraj istih založb. Učbenik za 7. razred je lahko zasnovan nekoliko drugače kot učbenik za 8. razred tudi pri istih avtorjih ali založbi. Zato nikakor ne moremo govoriti o nekakšnih »nacionalnih šolah« geografskih učbenikov, čeprav lahko znotraj držav potegnemo tudi vzporednice in rečemo, da so npr. danski učbeniki precej drugačni od francoskih. Prav tako ne obstajajo šole pisanja učbenikov, ki bi bile vezane le na en del Evrope (npr. Zahodno Evropo). Vseeno pa se vidi, da imajo učbeniki v določenih delih Evrope več skupnih značilnosti. To lahko opredelimo kot obrise nekakšnih modelov koncipiranja učbenikov, ki so bolj razvidni le v nekaterih državah oziroma skupinah držav, številne druge pa imajo učbenike, ki so nekaj vmesnega in bi jih težko uvrstili v določen (pogojno rečeno) model.

Na podlagi analize so se mi tako pokazali obrisi naslednjih (pogojno rečeno) modelov: angleški, francoski (natančneje francosko-špansko-portugalski), italijanski, nemški, skandinavski (Švedska, Norveška, Finska), vzhodnoevropski (Rusija, Ukrajina, Belorusija), balkanski (Jugoslavija, Romunija, Albanija, Bosna in Hercegovina) in morda še pribaltski (Litva, Latvija, Estonija). Ostale države so razvile precej svoje pristope (npr. Bolgarija, Slovenija idr.), oziroma nekakšno zmes različnih modelov, pri čemer se bolj nagibajo k enim ali drugim. Bolj poglobljena raziskava bi seveda lahko te modele natančneje opredelila.

Rezultati raziskave. Tri četrtine pregledanih evropskih učbenikov ima na začetku uvod. Čeprav bi po teoriji na koncu morali imeti tudi nekakšno sintezno poglavje, ga v praksi nimajo. Pri učbenikih, ki obravnavajo zaokrožene vsebinske sklope, bi se to dalo izvesti. Marsikje pa učni načrti urednike in avtorje prisilijo, da v učbeniku združijo pravi »mozaik« različ-

nih ali celo nezdružljivih tem, za katere se sinteznih poglavij res ne da napisati.

Polovica učbenikov na začetku nima posebne predstavitve, v kateri bi bili opisno ali s shemo obrazloženi napotki za uporabo. Posebna shema je prisotna le pri približno desetini.

Besedilo učbenikov je razdeljeno na glavna poglavja, poglavja in podpoglavja. Njihovi naslovi so v štirih petinah primerov kratki, pri ostalih pa gre večinoma za kombinacijo krajših in daljših naslovov. Poglavja so marsikje označena s števkami, vendar je dosledna številčna klasifikacija tudi na nivoju podpoglavij prisotna le pri petini učbenikov. Pri dveh tretjinah je osnovno besedilo podano v enokolonskem besedilu, pri slabi tretjini v dvokolonskem, poznamo pa tudi učbenike s trikolonskim besedilom.

Pri skoraj polovici se poglavja ne začnejo s kakšnim posebnim uvodom, mislijo, sliko ali čim podobnim, kar naj bi služilo uvodni motivaciji. Pri tistih, ki to imajo, so rešitve zelo raznolike. Nekoliko večkrat se pojavi le kombinacija slike in besedila. Posebnega motivacijskega uvoda v posamezno učno temo pa kar 70 % učbenikov nima. Pri ostalih se kot motivacija nekoliko večkrat pojavljata kombinacija besedila in slike ali pa uvodna vprašanja »za ogrevanje«. Še bolj izrazito je to pri povzetkih na koncu teme ali poglavja, saj jih več kot 90 % učbenikov nima.

Posamezna učna tema je v nekaterih učbenikih predstavljena po sistemu »odprtih strani«, kar pomeni, da se vedno »izide« na dveh ali štirih straneh. Vendar so takšni učbeniki v veliki manjšini.

Če primerjamo odnos med prostorom za slikovno-kartografsko gradivo in za besedilo, smo še najbližje resnici, če rečemo, da se delež besedilnega dela s starostno stopnjo povečuje. Karte imajo praktično vsi učbeniki, skoraj devet desetin pa jih ima tudi različne risbe in grafikone. Dve tretjini učbenikov ima le barvne karte, ostali črno bele ali dvobarvne karte, lahko pa tudi kombinacijo barvnih in črno belih kart. Barvne fotografije ima 70 % učbenikov, samo črno bele fotografije dobra desetina, ostali pa kombinirajo barvne in črno bele. Isto velja tudi za risbe, ki se pojavljajo pri skoraj devetih desetinah učbenikov, še posebej pri fizični geo-

grafiji. Izredno malo je prikazov družbenogeografskih tematik v obliki stripa. Karte, grafiko ni, fotografije in ilustracije pri tretjini učbenikov sploh niso oštevilčene. Dobra tretjina jih ima oštevilčenje po zaporednih številkah prek celega učbenika, ostali pa znotraj posameznega poglavja, učne teme ali celo strani v učbeniku. Rešitve so torej zelo raznolike. Devet desetin učbenikov pod različnimi podatki ali kartami ne navaja nikakršnih virov.

Tabel je v učbenikih zelo malo. Vsaj kakšno tabelo s številkami imajo tri četrtine, tabelo z besedilom pa dobra polovica učbenikov. Pri dveh tretjinah tistih, ki imajo tabele, letnice statističnih podatkov niso posebej navedene. Tri četrtine učbenikov tudi ne pozna nekih posebnih kognitivnih struktur.

Pri obravnavanih evropskih učbenikih jih je slaba polovica (44,1 %) brez dodatnih vsebin. Pri tistih, ki jih imajo, so od ostalega besedila večinoma grafično ločene s posebnim okvirom, z drugo barvo ali kakšno podobno rešitvijo. Pri dveh tretjinah primerov dodatnih vsebin lahko opazimo, da so napisane na novo, kot nekakšne samostojne vsebinske celote, pri slabi tretjini pa so v njih vključili izrezke iz časopisov, odlomke iz knjig, strokovnih člankov ipd. Pri polovici primerov so označene s kakšno posebno oznako v stilu »Ali veš?« ali kaj podobnega. Pri slabi polovici imajo te rubrike poseben naslov, ki napoveduje njihovo konkretno vsebino. Pri ostalih so rubrike brez konkretnih naslovov, ali pa se naslovi pojavljajo le deloma.

Velika večina učbenikov nima pravih študij primerov (*case studies*), kot jih poznamo predvsem iz angleških učbenikov, kjer je njihovo besedilo opremljeno tudi z vprašanji in aktivnostmi za učenje. Tri četrtine jih tudi ne pozna »posebnih strani«, kjer cela stran ali celo več strani skupaj služi obravnavi neke (dodatne) posebne zaokrožene tematike.

Večina učbenikov ima pri osnovnem besedilu nove pojme, ključne besede ali cele stavke poudarjene s posebnim tiskom. Pri dveh tretjinah so tako poudarjene ključne besede ali novi pojmi. Glede njihovega števila ni posebnih pravil. Ponekod lahko v polkrepkem tisku na eni strani najdemo tudi 20 ali več besed,

drugod tri ali štiri, lahko pa so cele strani brez njih. Pojmi oziroma ključne besede se v obliki posebnega »slovarčka« ali »geslovnika« pojavljajo na koncu knjige pri 44,1 % učbenikov, ravno toliko pa jih je sploh brez posebne, vsebinsko in grafično ločene razlage pojmov. Zanimivo je, da ima zelo malo učbenikov pojme grafično ločene in razložene med samim osnovnim besedilom, na koncu poglavja ali učne teme, kot se to pojavlja v naših osnovnošolskih učbenikih. Več kot 70 % jih na koncu nima posebnega indeksa. Pri ostalih so v takšnem indeksu večinoma le obči pojmi brez geografskih imen.

Zelo pomemben del vsakega učbenika so naloge oz. aktivnosti za urjenje veščin, s pomočjo katerih učenec sam aktivno usvaja učno snov, jo konkretizira, utrjuje predznanje, ga povezuje z novo učno snovjo ipd. Poleg njih so v učbenikih različna vprašanja za utrjevanje, ponavljanje in preverjanje znanja. Meja med nalogami in aktivnostmi je v večini učbenikov zabrisana, oziroma se aktivnosti prepletajo z vprašanji, imamo pa tudi učbenike, ki poznajo zgolj vprašanja brez dodatnih aktivnosti. V nekaterih učbenikih je prav vprašanjem in aktivnostim namenjeno nadpovprečno veliko prostora. V grobem lahko ocenimo, da pri vsaj dveh tretjinah ta obseg znaša le četrtno ali še manj prostora. Skoraj polovica ima namreč v povprečju le eno do dve vprašanji na stran, popolnoma brez vprašanj oziroma aktivnosti pa je kar petina. Zanimivo je, da najdemo posamezne učbenike brez kakršnihkoli vprašanj v sedmih evropskih državah (Estonija, Latvija, Belgija, Nizozemska, Danska, Italija, Švica), med katerimi je nekaj najbolj razvitih. Pri dodatnem brskanju pa bi verjetno odkrili takšne primere še kje drugod.

Omeniti je treba tudi povsem nasproten poskus, ki so ga v 70. letih izvedli v Nemčiji. Izdali so namreč učbenik brez osnovnega besedila, zgolj s slikovno-grafičnim gradivom ter aktivnostmi in vprašanji za učence. Poskus se je seveda povsem izjalovil, saj se je jasno pokazalo, da se s takšnim učbenikom (če mu sploh še lahko tako rečemo) ne da delati niti v razredu, kaj šele doma. Zato so se v Nemčiji začeli vračati na bolj »normalne« oz. uveljavljene oblike.

Glede razporeditve teh aktivnosti oz. vprašanj znotraj učbenika so opazne zelo različne rešitve. Vprašanja in naloge so namreč lahko na začetku nove učne teme ali poglavja (kot motivacijski uvod), med samim besedilom oz. ob njegovem robu, na koncu učne teme, na koncu poglavja, ali pa je prisotna kombinacija dveh ali celo več rešitev. Pri dobri polovici učbenikov, ki jih imajo, se nahajajo na koncu učne teme ali poglavja. Ostali imajo drugačne rešitve. Opazimo lahko tudi to, da se aktivnosti za učenje v dvakrat večji meri pojavljajo že med samim besedilom ali ob robu besedila kot pa vprašanja, ki so bolj izrazito zgoščena na koncu učnih tem ali poglavij. Pri treh četrтинah učbenikov, ki imajo vprašanja, nivojska diferenciacija teh vprašanj ni posebej grafično označena. Najti je mogoče tudi primere učbenikov, ki imajo na koncu poglavja ali knjige posebne teste za preverjanje znanja. Konkretnih rešitev v nasprotju z nekaterimi učbeniki za matematiko v obravnavanih geografskih učbenikih ni.

Čisto na koncu si oglejmo še nekaj drugih elementov zunanje strukture. Številni regionalnogeografski učbeniki podajajo (na začetku ali koncu glavnega poglavja, poglavja, učne teme ali na koncu knjige) sumarne tabele osnovnih statističnih podatkov o posameznih celinah, državah ali celo regijah. Glede na to, da v tej raziskavi niso obravnavani le regionalnogeografski učbeniki, konkretnjših podatkov o prisotnosti tovrstnih tabel ni prav smiselno navajati. Zanimiv pa je podatek, da več kot devet desetih učbenikov med poglavji ali na koncu učbenika ne navaja nikakršne (uporabljene ali priporočljive) strokovne literature.

Pri pričujoči analizi sem se omejil predvsem na primerjavo tistih elementov, ki jih vsaj v približkih poznamo tudi iz naših učbenikov. Če bi kot izhodišče primerjave vzel nekatere tuje učbenike, predvsem tiste iz Zahodne in Južne Evrope, bi morala biti primerjava drugačna. V njihovih učbenikih so namreč nekateri elementi še dodatno razdelani, v mislih imam predvsem dodatne vsebine, ali pa je razdelitev na osnovno besedilo in dodatne vsebine vsaj za naše oči ponekod tudi bolj zabrisana.

Zaključne misli. Raziskava je pokazala, da obveznega »seznama« jasnih in obvezujočih

pravil pri didaktičnem oblikovanju učbenikov ni. Vsak urednik oziroma avtor, vsaka založba ali vsaka država ta pravila prilagaja svojemu specifičnemu okolju oziroma tradiciji. Vsakršno nekritično jemanje »vzorcev« iz tujine se lahko kaj hitro izkaže tudi kot dvorezen meč, še posebej, če gre za »presajanje« celotnih modelov. Kaj novega vključevati oziroma »uvažati« in kaj ne, je stvar trezne presoje in večletnega preverjanja novih oziroma »uvoženih« rešitev pri uporabnikih. Tukaj pa seveda lahko postavimo zelo preprosto pravilo. Dobre rešitve so le tiste, ki res zaživijo tudi pri učencih.

Pri pregledu se je bilo treba omejiti le na nekatere elemente učbenikov. Celostnemu vedenju, kakšni naj bi učbeniki in učbenici bili, se s tem nismo ne vem kako približali. Za takšne ocene bi se morali bistveno bolj poglobiti predvsem v notranjo strukturo učbenikov. Ob tem bi morali nujno načeti tudi vprašanja primerljivosti (in tudi ustreznosti) koncipiranja učnih načrtov oziroma celotnih kurikulumov po različnih evropskih državah. Tako notranjo kot zunanjo strukturo učbenikov bi morali ovrednotiti z ozirom na didaktičen pristop in v raziskavo vključiti tudi delovne zvezke.

Kljub vsemu pa lahko pridemo do nekih zaključkov. Vrsta rešitev, ki pri nas veljajo tako rekoč kot pravila, je lahko v tujih učbenikih prisotna, nadgrajena, precej spremenjena, ali pa teh rešitev oz. elementov sploh ni. Po drugi strani najdemo v tujih učbenikih tudi elemente, ki jih pri nas (še) ne poznamo. Bodoči avtor ali urednik učbenika, ki bo prebral ta prispevek, bo lahko iz njega potegnil predvsem to, da ima ob »vstopanju v Evropo« tudi pri kreiranju učbenika bolj »proste roke«, kot si je to mogoče mislil. Seveda pa mu to nalaga še toliko večjo odgovornost do uporabnika.

1. Aydin, C. 1996: *Millî coğrafya 6, Ders kitabı. Doğan yayıncılık. Ankara.*
2. Bauer, J. idr. 1997: *Geographie für Gymnasien in Baden-Württemberg. Seydlitz 12/13. Schroedel. Hannover.*
3. Biseniece, A. 1999: *Kontinentu Geogrāfija, 7. klasei. Eksperimentāls macību līdzeklis. Apgāds Zvaigzne ABC. Rīga.*

4. Bora, G., Nemerényi, A. 1998: *Die Geographie Ungarns für die Mittelschulen. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.*
5. Bouvet, C., Martin, J. 1995: *Géographie terminales. Hachette Livre. Paris.*
6. Buri, K. 1995: *Schweiz, Geographische Betrachtungen. Lehrmittelverlag des Kantons Zürich.*
7. Bušatlija, I. 1996: *Geografija za IV. razred gimnazije. Sarajevo.*
8. Brinke, J., Baar, V., Kašpar, V., Pollakova, M. 1997: *Zeměpis pro 6. a 7. ročník základní školy a nižší ročníku víceletých gymnázií. Nakladatelství Fortuna. Praha.*
9. Cigler, N. 1997: *Kakšen je dober učbenik, kako napraviti, izbrati in uporabljati učbenike. Vzgoja in izobraževanje XXVIII/2, str. 34–36.*
10. Forte, G., Ubertazzi, M. T. 1996: *Nuova geografia 3, Continenti extraeuropei. Istituto geografico de Agostini. Novara.*
11. Healy, G. 1997: *Leaving Certificate Geography. Folens Publishers. Dublin.*
12. Hier en daar, Aardrijkskunde voor de basisschool, 8 grope. Leerlingenboek. Malmberg, 1995.
13. Holmén, H., Rehn, J., Solerød, H., Øverjordet, A. H. 1994: *Geografi för gymnasiet. A-kurs. Natur och kultur. Stockholm.*
14. Jurman, B. 1999: *Kako narediti dober učbenik na podlagi antropološke vzgoje. Jutro. Ljubljana.*
15. Malić, J. 1986: *Koncepcija suvremenog udžbenika. Školska knjiga. Zagreb.*
16. Mota, R., Atanásio, J. 1996: *Geografia 10.º Ano. Plátano Editora. Lisboa.*
17. Poljak, V. 1983: *Didaktično oblikovanje učbenikov in priročnikov. DZS. Ljubljana.*
18. Popit, S. 2000: *Učbenik kot pogoj učinkovitega pouka geografije. Magistrska naloga. Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta. Ljubljana.*
19. Steen, J. 1999: *Ny geografi 4, Grundbok. Gyldendal. Copenhagen.*
20. Szlajfer, F. 1998: *Geografia 4. Nowa Era. Warszawa.*

SPELEOGENEZA DIVAŠKEGA KRASA**Irena Mrak**

V začetku letošnjega leta je pri Založbi ZRC, ZRC SAZU izšla knjiga z naslovom *Speleogeneza Divaškega krasa*, avtorja dr. Andreja Mihevca, višjega znanstvenega sodelavca Inštituta za raziskovanje krasa ZRC SAZU v Postojni.

Avtor v knjigi obravnava razvoj jam in površja na Divaškem krasu, območju med Gabrkom, Vremščico, Vremsko dolino, Brkini in Taborskimi griči. V začetnem poglavju nam predstavi speleološko in morfološko analizo denudiranih jam. Zaradi zniževanja površja so se najstarejše jame že vključile v sedanje površje kot posebne reliefne oblike, poimenovane brezstropne jame. V njih je avtor proučil ponekod še ohranjen skalni relief in tudi sedimentne oblike. V nadaljevanju nam na primeru jame Bestažovca poda primer speleogeneze, pri čemer nas opozarja, da moramo pod speleogenezo razumeti nastanek in razvoj jam od razvoja inicialnih – začetnih kanalov, pa vse do popolnega izginotja jame, ki je posledica denudacije okoliške kamnine.

Avtor nato predstavi sedanje značilnosti Škocjanskih jam kot tudi njihovo speleogenezo, pri čemer ugotavlja, da je bila predhodnica današnjih jam danes nad njimi ležeča brezstropa jama v Lipovih dolinah. Jame so nastale v neskladovitih apnencih z redkimi tektoniziranimi lezikami, ob katerih so nastajali začetni rovi. Veliki podzemni kanjoni in dvorane so nastali šele s povečanjem gradienta v krasu in z močnim vrezovanjem Reke. Za nastanek Kačne jame je bilo na voljo več inicialnih struktur. Jama ima rove v treh višinah in je ob izjemnih poplavih skoraj v celoti zalita z vodo. Na nekaterih mestih je značilno močno podiranje, tu so nastale velike dvorane, na površju pa velike udornice, ki jih avtor predstavlja v nadaljevanju. Večina površja Divaškega krasa je sicer nerazčlenjeno, uravnano površje, le 11 % predstavljajo vrtače in udornice. Od tega zavzemajo vrtače 7 %, udornice pa 4 %. Po prostornini so mnogo obsežnejše udornice. Primerjava deležev kaže na to, da prevladuje na proučevanem območju uravnavanje površja kot dominanten geomorfološki proces. Drug pomemben element na površju pa so denudirane jame in vhodi v jame.

Zadnje poglavje je namenjeno datiranju sige, pri čemer je avtor predstavil rezultate datiranja sig iz Škocjanskih jam in Kačne jame ter sig v Matarskem podolju. Uporabil je $^{230}\text{Th}/^{234}\text{U}$ metodo datiranja sige. Veliko vzorcev je preseglo mejo 350.000 let. S pomočjo datiranja pa je avtor sklepal na številne klimatske spremembe, ki so se dogajale v času odlaganja sige. Sige so nastajale v toplejših obdobjih pleistocena. Avtor ugotavlja, da se je pred 16.000 leti končalo naplavljanje Brkinskih ponikalnic v jamah, začela se je holocenska sigotvorna faza.

Pričujoče delo je dobrodošla novost na področju krasoslovne literature, saj nam na razumljiv način prikazuje najnovejša dognanja na področju razvoja podzemnih in površinskih kraških oblik na območju matičnega Krasa. Knjiga je dopolnjena z nazornimi skicami, diagrami, načrti jam in barvnimi fotografijami. Na koncu je dodan izčrpen povzetek v angleškem jeziku ter obsežen seznam literature in virov.

**DIPLOMANTI DVOPREDMETNEGA
PEDAGOŠKEGA ŠTUDIJA GEOGRAFIJE NA
PEDAGOŠKI FAKULTETI V MARIBORU
V LETIH 1999–2000
Milena Petauer**

Za študij geografije v Mariboru je zadnja leta veliko zanimanje. Tako letno študira na dvopredmetnem pedagoškem študijskem programu geografije na Pedagoški fakulteti v Mariboru okoli 250 študentov: v 1. letnik je vpisanih 90, od tega s prvim vpisom 60, v 2. letnik okoli 50, v 3. letnik okoli 45 in v 4. letnik prav tako okoli 45 študentov. Natančne številke se iz leta v leto nekoliko spreminjajo, saj je poleg tistih študentov, ki se vpišejo v letnik s prvo prijavo, še nekaj takih, ki so povziral ali pa se vpišejo ponovno. Vpis v prvi letnik je omejen na 60 kandidatov, tako da v referatu za študentske zadeve izberejo glede na povprečni učni uspeh v 3. in 4. letniku gimnazije ter število točk na maturi od običajno prijavljenih 200 kandidatov najboljših 60.

Na Oddelku za geografijo poleg rednega študija poteka izredni študij. V preteklem študijskem letu so se vpisali na študij geografije tudi študentje v Trebnjem, in sicer 24 slušateljev, poleg okoli 60 vpisanih na izredni študij geografije v Mariboru.

V študijskem letu 1999/2000 smo začeli izvajati tudi podiplomski študij za področje izobraževanja. V tekočem študijskem letu so vpisani 4 kandidati, zanimanje pa narašča, na kar kažejo vprašanja po elektronski pošti, telefonu in osebni razgovori.

Primerjava vpisanih študentov v 1. letnik in tistih, ki diplomirajo na geografiji, pokaže, da jih letno diplomira razmeroma malo. Razlog za to je v dejstvu, da lahko študent izbere kot diplomsko smer razen geografije tudi drugo smer in na geografiji študij konča le s sklepno seminarsko nalogo, ki je sicer na enakem zahtevnostnem nivoju kot diplomsko delo. Morda je razlog za manjše število diplomantov na geografiji tudi v tem, da smo zaosttrili kriterije znanja, kar se nam je zdelo nujno potrebno za višjo kvaliteto študija.

Diplomanti na Oddelku geografije na Pedagoški fakulteti v Mariboru si pridobijo naziv profesor/profesorica geografije. V letih 1999/2000 je študij z diplomskim delom na geografiji zaključilo 22 študentov. Največ jih je diplomiralo s področja didaktike geogra-

fije. Ostala diplomska dela spadajo že kar na področje nepeдагоške geografije, saj je pri raziskovalnem delu, kot je diplomsko delo, zelo težko vplesti tudi elemente šolske geografije.

Sledi pregled diplomantov, ki so v letih 1999/2000 zaključili študij geografije:

BEDRAČ, Jasmina: Mestna klima Ptuja. 2000. Mentor: Igor Žiberna.

BUTOLEN, Milenka: Prsti v Halozah. 1999. Mentor: Ana Vovk Korže.

CELCER, Vesna: Problematika okolja v Slovenskih Konjicah. 1999. Mentor: Vladimir Drozg.

DROBNE, Natalija: Mestna klima Celja. 2000. Mentor: Igor Žiberna.

ČUŠ, Suzana: Učni eksperiment pri pouku geografije. 2000. Mentor: Karmen Kolenc - Kolnik.

FLOGIE, Julija: Pomen učnih korelacij pri pouku geografije – na primeru povezave s slovenskim jezikom in književnostjo v osnovni šoli. 1999. Mentor: Karmen Kolenc - Kolnik.

FRECE, Biljana: Mentorstvo pripravniku pri pouku geografije na osnovni šoli. 1999. Mentor: Karmen Kolenc - Kolnik.

GORJUP, Mojca: Izobraževanje učiteljev geografije. 1999. Mentor: Karmen Kolenc - Kolnik.

JELNIKAR, Kristina: Socialno degradirana območja v Mariboru. 1999. Mentor: Vladimir Drozg.

KAMPLET, Irena: Klimatske spremembe v Sloveniji. 2000. Mentor: Igor Žiberna.

KOP, Gregor: Ruše – turistični vodnik. 1999. Mentor: Vladimir Drozg.

KOPRIVNJAK, Lidija: Pomen reke Savinje kot pokrajnotvornega dejavnika nekoč in danes. 1999. Mentor: Ana Vovk Korže.

PETEK, Bernard: Kmetijsko obremenjevanje okolja v osrednjih Slovenskih goricah v energijski luči: na primeru naselij in katastrskih občin Malna, Spodnja Senarska in Selce. 2000. Mentor: dr. Igor Žiberna.

PODGORŠEK, Urška: Zasnova turističnega vodiča po Celju in okolici. 1999. Mentor: Vladimir Drozg.

POTOČNIK, Melita: Učne oblike pri pouku geografije v osnovni šoli: na primeru skupinskega dela. 2000. Mentor: Karmen Kolenc - Kolnik.

PUČNIK, Mateja: Učni načrti pri pouku zemljepisa v osnovni šoli: primerjava med učnimi načrti za osemletno in devetletno osnovno šolo. 1999. Mentor: Karmen Kolenc - Kolnik.

PUSTATIČNIK, Jožica: Vpliv meteoroloških elementov in vremenskih tipov na onesnaženost zraka v Šaleški dolini. 2000. Mentor: Igor Žiberna.

ŠEBJANIČ, Tatjana: Programiran pouk geografije v osnovni šoli. 2000. Mentor: Karmen Kolenc - Kolnik.

ŠKERGET, Jasna: Urbani turizem v Mariboru. 1999. Mentor: Vladimir Drozg.

URBANC, Simona: Temperaturni obrat V Slovenjegraški kotlini. 2000. Mentor: Igor Žiberna.

VERLE-SAMASTUR, Silvestra: Aktualne metode učenja pri pouku geografije v osnovni šoli: na primeru geografske opazovalnice in učnih metod neposrednega opazovanja. 2000. Mentor: Karmen Kolenc - Kolnik.

ŽIBRET, Božidar: Vinogradništvo v šmarsko-virštanjskem okolišju glede na klimatske in morfometrijske elemente ter njihov vpliv na razvoj vinogradništva. 2000. Mentor: Igor Žiberna.

V letu 2001 se obeta na geografskem oddelku še več diplomskih del, česar smo predavatelji in asistenti zelo veseli.

EKSKURZIJE LGD-ja POMLAD 2001 Urška Eniko

Terensko spoznavanje regionalno-geografskih značilnosti zahodne Slovenije

- **24. 3. 2001: Spoznavanje problematike obalnih ekosistemov s poudarkom na mokriščih in mednarodnih konvencijah** (vodi dr. Gordana Beltram)

Okvirna pot: Ljubljana – Ankaran (odlagališče školjk in polžev) – Škocjanski zatok (jezerca, žabe) – Fiesa – Strunjski zaliv – Sečovelje (solinarski muzeji).

Namen ekskurzije je, da se seznanimo z rabo obalnega pasu s poudarkom na solinarstvu, krajinskim parkom Dragonja ter odlagališčem odpadkov v obalnem pasu.

- **21. 4. 2001: Kras – narava in ljudje** (vodi dr. Andrej Mihevc)

Okvirna pot: Ljubljana – Kozina – Divača – Lipica – Tomaj – Gorjansko – Kostanjevica – Ljubljana.

Na ekskurziji se bomo ukvarjali s tipično kraško pokrajino s poudarkom na prsti, reliefu in rabi skozi tisočletja.

- **19. 5. 2001: Geografska problematika Tolminskega in Bovškega s poudarkom na terenskem delu in didaktičnih vsebin** (vodi dr. Jurij Kunaver)

Okvirna pot: Ljubljana – Cerkno – Most na Soči – Tolmin – Kobarid – Breginji – Bovec – Ljubljana.

Udeleženci bodo preučevali nastanek dolin Idrije in Soče, geografsko spoznavali pogorja Tolminskega in Bovškega ter se seznanili s posledicami poledenitve Zgornjega Posočja.

Cena posamezne ekskurzije je za člane LGD-ja 3000 SIT in za nečlane 3600 SIT. Ekskurzije so kot seminar objavljene v Katalogu stalnega strokovnega popolnjenja za leto 2000/2001. Kotizacija za seminar je 15.000 SIT. Prijave sprejemamo na telefonskem odzivniku (01 200 27 30), plačilo pa na žiro račun LGD-ja (50100-620-133-05-1010115-1620908). Prosimo vas, da potrdilo o plačilu prinesete na ekskurzijo.

Spoštovani naročniki!

Spremembe naročniških razmerij (prijave, odjave) sporočite upravniku revije na naslov: Damir Josipovič, Inštitut za geografijo, Trg Francoske revolucije 7, Ljubljana, e-naslov: damir.josipovic@uni-lj.si. Veljati pričnejo s 1. januarjem naslednjega leta, razen za šole, pri katerih se spremembe lahko upoštevajo tudi s pričetkom novega šolskega oziroma študijskega leta. Prosimo tudi, da sporočite morebitne spremembe naslova.

Damir Josipovič

GEOGRAFSKI OBZORNIK 2000, LETNIK 47 – PREGLED OBJAVLJENIH PRISPEVKOV

Št. 1

Urška Eniko: Preobrazba pokrajine na Bovškem v zadnjih dveh stoletjih	3
Smiljan Bačani: Vegetacija v Mariboru	7
Lučka Lorber: Trendi v razvoju svetovnega gospodarstva v postindustrijskem obdobju	12
Boštjan Gradišar: Algarve, evropski »konec sveta«	16
Borut Peršolja: Stanje Triglavskega ledenika v letu 1999	20
Jurij Kunaver in Karmen Kolenc Kolnik: Prizadevanja za kakovostno izobraževanje bodočih učiteljev geografije – ob okrogli mizi na 11. Ilesičevih dnevih in obisku na pedagoški fakulteti v Mariboru	22
Ana Vovk Korže: Geografi pedagoške in filozofske fakultete po severovzhodni Sloveniji (28. 9. 1999)	26
Irena Rejec Brancelj: Leksikon geografije podeželja	26
Drago Kladnik: Veliki atlas svetovne zgodovine	27
Tatjana Resnik Planinc: Države sveta 2000	28
Drago Kladnik: Nova knjiga o krasu	29
Jernej Zupančič: Geografija Slovenije	30

Št. 2

Irena Rejec Brancelj: Pantanal – biser v osrčju Latinske Amerike	3
Irma Potočnik: Mallorca: biser ali madež v Sredozemlju?	10
Igor Fabjan: Jamajka – otok reggaeja in ruma	20
Ana Vovk Korže: Evropska dimenzija pouka geografije – III. mednarodna konferenca v Banski Bystrici (Slovaška), 22. in 23. marec 2000	26
Matija Zorn: XI. letni kongres EGEA (3.–9. 10. 1999, Nunspeet – Nizozemska)	27
Natalija Špeh: Saleška jezera	28
Drago Kladnik: Atlas jezikov	29
Drago Kladnik: Atlas svetih in skrivnostnih krajev	30
Matej Gabrovec: 18. zborovanje slovenskih geografov – Ljubljana 2000	31

Št. 3

Maja Topole: Pokrajinske enote občine Moravče	3
Nataša Gostiša: Družbenogeografske značilnosti turističnih potovanj študentov	10
Tanja Čelebič: Pričakovane posledice podnebnih sprememb v Sloveniji	16
Anton Gosar: Političnogeografski kongres	21
Karmen Kolenc - Kolnik: II. Mednarodna konferenca Children's Identity & Citizenship In Europe (CiCe)	22
Ana Vovk Korže: Izkustveno učenje s prenosnim laboratorijem za delo na terenu	23
Miha Pavšek: Izleti po ljubljanski okolici	24
Mojca Dolgan - Petrič: Diplomanti Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani v letih 1998–1999	25
Blaž Repe: Jesenske dejavnosti Ljubljanskega geografskega društva	27
18. Zborovanje slovenskih geografov – Ljubljana 2000	28

Št. 4

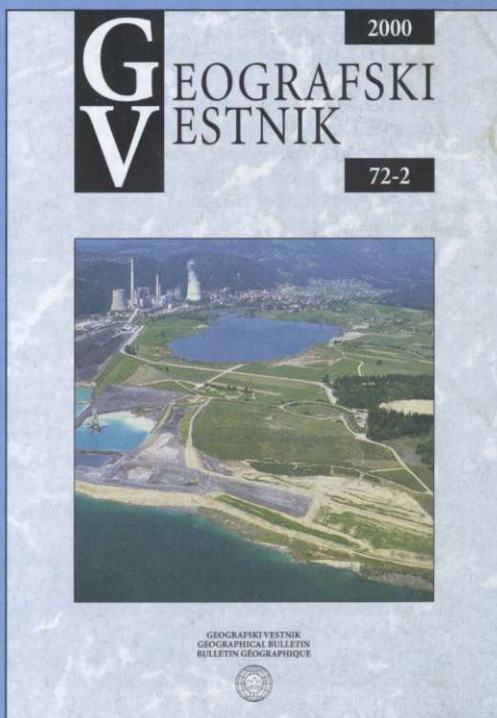
Jurij Senegačnik: Sarawak	3
Andrej Grmovšek: Tsingy de Bemaraha – kras na Madagaskarju	11
Igor Fabjan: Paragvaj	16
Matija Zorn: 4. Poletni tabor študentov geografije – Koroška 2000 (Obretanovo, 4.–12. 7. 2000)	21
Simon Kušar: 18. zborovanje slovenskih geografov (Ljubljana, 19.–21. oktober 2000)	23
Milena Petauer: Metode terenskega dela za geografe (prsti in vegetacija, vode)	25
Ludvik Mihelič: Shematski pregledi – geografija	27
Natalija Špeh: Odpadek naj ne bo samo odpadek	28
Blaž Repe: Ljubljana: geografija mesta	28
Miha Pavšek: Naravoslovje – enciklopedija znanosti	29
Ana Vovk Korže: Podiplomski študij geografije za področje izobraževanja	30
Irena Rejec Brancelj: Vabilo na občni zbor Ljubljanskega geografskega društva	31

Geografski vestnik

je revija, namenjena znanstveni in strokovni predstavitvi dosežkov z vseh področij geografije in sorodnih strok domači in tuji javnosti. Izdaja jo Zveza geografskih društev Slovenije in izhaja od leta 1925. Doslej je na več kot 13.000 straneh izšlo 72 letnikov Geografskega vestnika s skoraj 2500 prispevki, ki jih je napisalo 200 različnih avtorjev. Revija, ki jo ureja mednarodni uredniški odbor, bralce redno seznanja tudi z društvenim dogajanjem. Prispevki praviloma izhajajo v slovenskem jeziku, povzetki pa v angleškem, nemškem ali francoskem jeziku. Od leta 2000 Geografski vestnik izhaja dvakrat letno. Revijo lahko obiščete tudi na spletni strani <http://www.zrc-sazu.si/zgds/gv.htm>. Letna naročnina na revijo je 2.500 SIT, ceneje pa jo berejo vsi člani Ljubljanskega geografskega društva, saj je naročnina vključena v letno društveno članarino. Revijo lahko naročite pri upravniku revije Borutu Peršolju, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka ulica 13, Ljubljana, tel. 01/470 63 52, e-naslov: Persolja@zrc-sazu.si.

Predstavitev vsebine Geografskega vestnika 72-2 (2000)

Med Razpravami je objavljen članek Milana Bufona **Političnogeografske podlage čezmejne komunikacije na območju tromeje med Slovenijo, Italijo in Avstrijo**, v razdelku Razgledi lahko preberemo članke treh avtorjev: Marija Brnot je napisala članek z naslovom **Odvisnost kakovosti podtalnice od njene dinamične izdatnosti in globine**, Natalija Špeh članek **Odziv potencialno prizadetih prebivalcev na nadaljnje širjenje ugrezninskega območja velenjskega premogovnika**, Dimitrij Krajnc pa članek **Demografski razvoj Koroške med letoma 1948 in 1996**. V Metodah je objavljen članek Andreja Koblerja in Lidiye Kodrič z naslovom **Uporaba geografskega informacijskega sistema pri načrtovanju prostorskega razvoja na primeru katastrskih občin Godovič in Črni Vrh**. V rubriki Književnost so predstavljene slovenske in tuje knjige in revije, v Kroniki in v Zborovanjih poročila o dogodkih, v rubriki Poročila pa prispevki o delu geografskih ustanov. Na koncu revije so objavljena navodila za pripravo člankov.

Naročilnica

Ime in priimek:
Ustanova:
Ulica in hišna številka:
Poštna številka: Ime pošte:
Geografsko društvo: Davčna številka za pravne osebe:

do pisnega preklica naročam Geografski vestnik.

Datum:

Žig ustanove

Podpis: